Jesper Termansen

Byplanhistoriske Erindringer

fra midten af 40'erne til begyndelsen af 50'erne

Dansk Byplanlaboratorium

Byplanhistoriske noter 6

Jesper Termansen

Byplanhistoriske Erindringer

fra midten af 40'erne til begyndelsen af 50'erne

Dansk Byplanlaboratorium
Byplanhistoriske noter 6

Byplanhistoriske Erindringer fra midten af 4o'erne til begyndelsen af 5o'erne.
Dansk Byplanlaboratoriums Byplanhistoriske Noter.
Nr. 6

Forfatter: Jesper Termansen

Udgivet af Dansk Byplanlaboratorium, København 1986.
Copyright.

ISSN 09oo - 3274
ISBN 87 - 87487 - 4 89

Forsiden: Projekt af forfatteren fra Akademiets guldmedaljekonkurrence 1951: En mineby på Nordmors.

Bagsiden: Udsnit af Geodætisk Instituts målebordsblad M 3229, trykt 1967. Rettet 1931 (enkelte rettelser 1966). Gengivet med Instituttets tilladelse (A/166/86).

FORORD

På et møde med Byplanhistorisk udvalg i efteråret 1984 blev Jesper Termansen opfordret til at skrive om sit planlægningsarbejde i Brøndbyernes kommune. Jesper Termansen gik straks i gang og udvidede endda opgaven - med forhistorie og sidetemaer - til en fornøjelig beretning om en ung planlæggers sejre og genvordigheder.

Både Brøndbyøster og Brøndbyvester nåede - takket være bl.a. hans forbilledlige indsats - at få en bevarende byplanvedtægt samt en vis sikring af omgivelserne, inden storbyens vækstbølge væltede ud over de fine gamle landsbymiljøer.

Der var bud efter de unge planlæggere på den tid! Jesper Termansen var først ansat på byplanafdelingen i Københavns kommune og kom herfra til den spæde tekniske forvaltning i Brøndbyvester. I 1950 fik han en stilling hos Boligministeriets kommitterede i byplansager, Kai Hendriksen, og passede ved siden af dette arbejde fortsat sin private arkitektvirksomhed.

Jesper Termansen giver et levende billede af de mennesker han har mødt. Kai Hendriksen bliver meget nærværende, når man hører om, hvordan han "med sin præcise hvislestemme fortalte om de seneste intriger i matrikeldirektoratet" på besøg i Jesper Termansen's barndomshjem hos faderen, landinspektør Julius Termansen.

Mødet med sociologen, professor Theodor Geiger er en hel solstrålehistorie for sig. At også damerne havde hans bevågenhed lægger han

ikke skjul på - selvom det til tider blev skæbnesvangert.

Jesper Termansens "Byplanhistoriske erindringer" udgives af Byplanhistorisk udvalg under Dansk Byplanlaboratorium som hæfte nr. 6 i publikationsserien "Byplanhistoriske noter".

Formålet med udgivelsen af disse noter er at bidrage til belysningen af den danske byplanhistorie i vort århundrede. Noterne kan bestå af notater, erindringer, beskrivelser af specifikke emner eller særlige begivenheder og lign., men allerhelst nedskrevet af planlæggere eller andre, der selv har fulgt byplanlægningens udvikling på nært hold. Der er således ikke tale om historiske afhandlinger eller forskningsmæssige arbejder.

Eventuelle henvendelser vedrørende noterne eller bemærkninger hertil bedes venligst rettet til "Byplanhistorisk udvalg", Peder Skramsgade 2 B, 1054 Kbh. K.

Det er udvalgets håb, at de "Byplanhistoriske noter vil inspirere til, at andre griber pennen, samt at noterne vil kunne udgøre et værdifuldt baggrundsmateriale for eventuel senere forskning - et materiale som det ellers ville være vanskeligt at skaffe til veje.

Vibeke Dalgas
Formand for Byplanhistorisk udvalg.

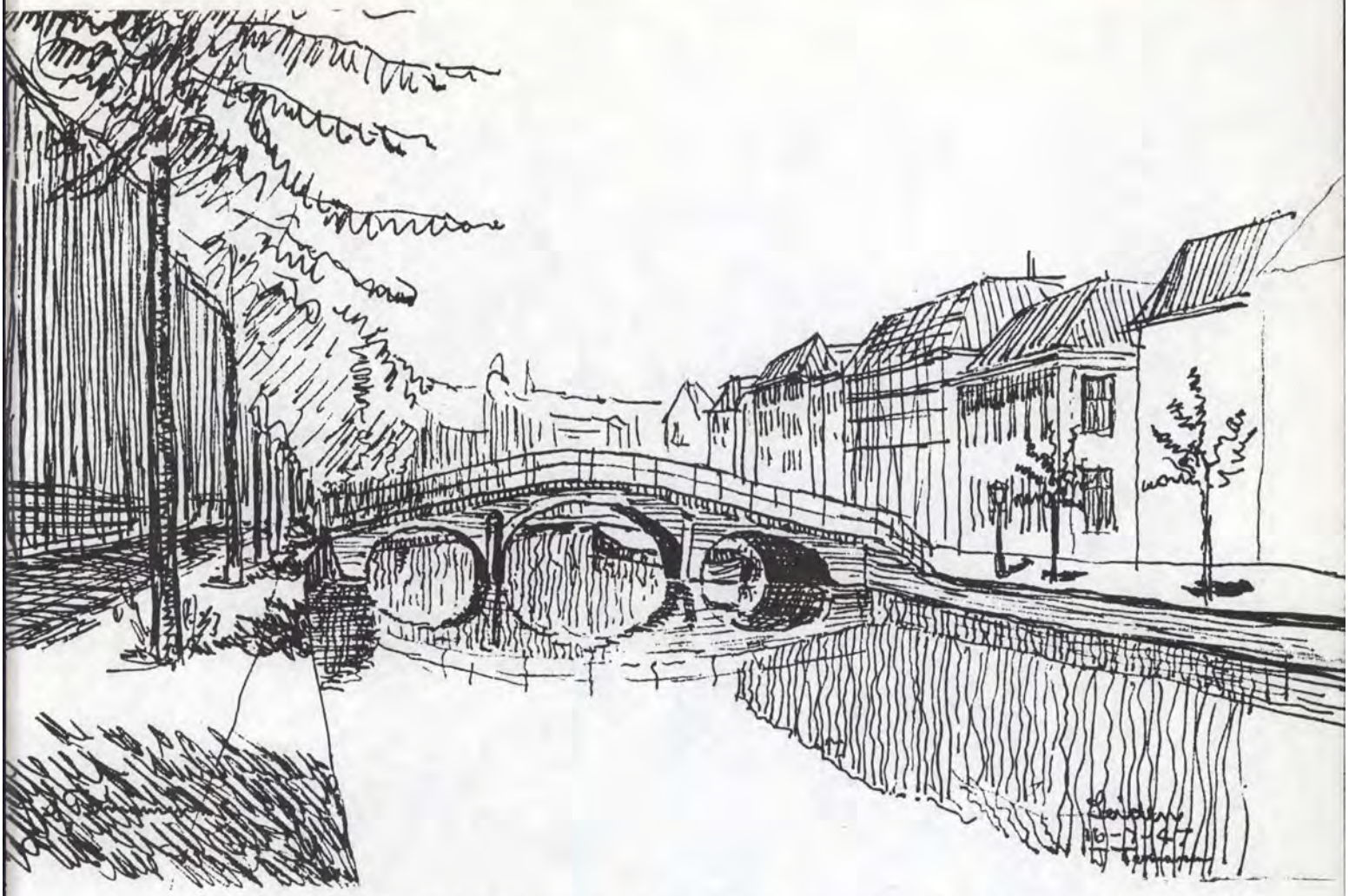

Kanalgaden Rapenburg ved universitetet i Leiden, Holland 1947.

BYPLANHISTORISKE ERINDRINGER FRA MIDTEN AF FYRRERNE TIL BEGYNDELSEN AF HALVTREDSERNE.

I. På Kunstakademiets Arkitektskole og om Sønderho på Fanø.

II. På Københavns Rådhus, til Holland og Italien og om en kødby i Århus.

III. "Social life and town planning" i Helsingør, bolig i Hjortekær og byplanarkitekt i Brøndbyernes kommune.

IV. Om en guldmedaillekonkurrence og om det svære at blive gift.

Illustreret og nedskrevet af Jesper Termansen i december 1984.

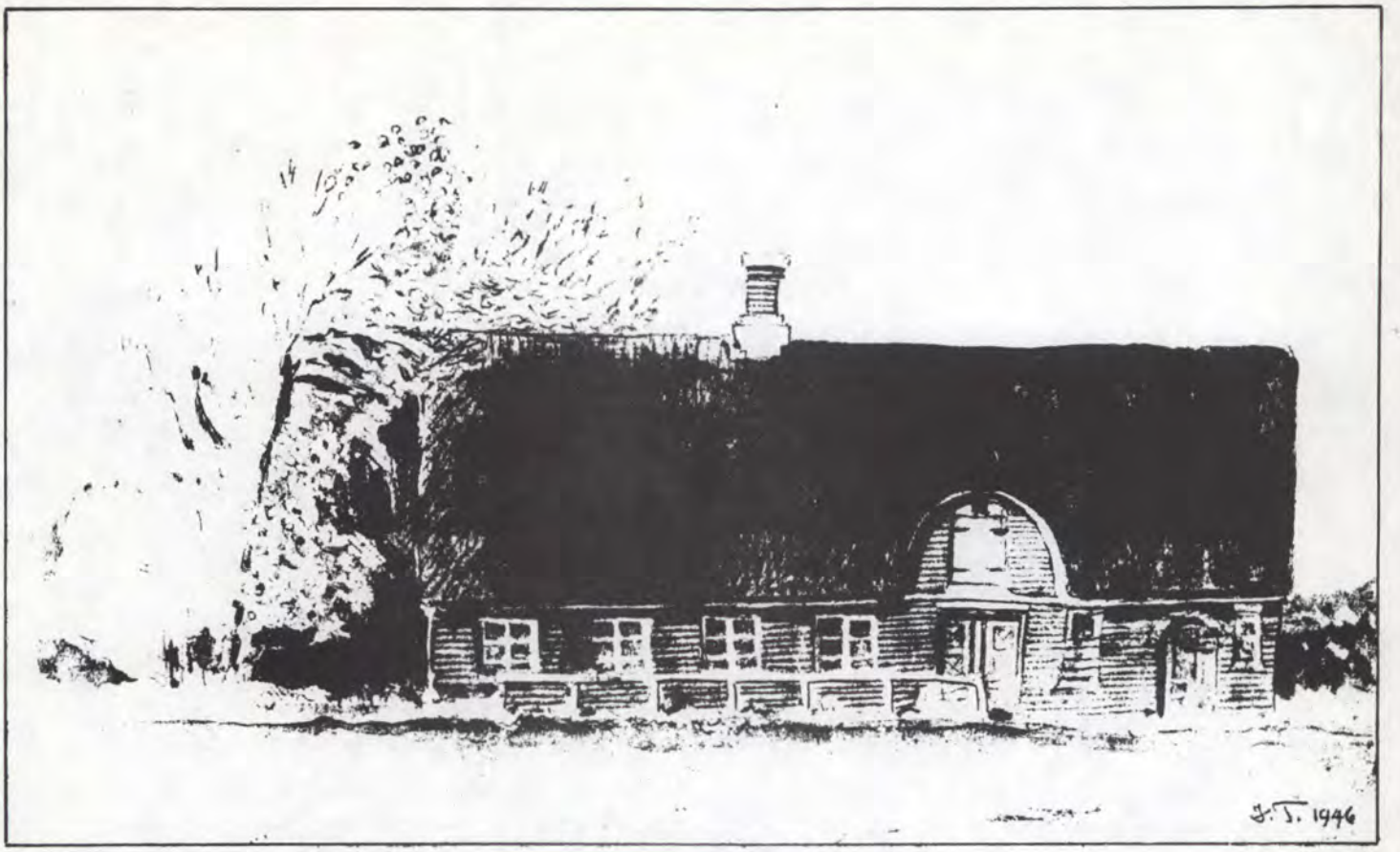

I.

På Kunstakademiets Arkitektskole og om Sønderho på Fanø.

Under en forelæsning i 1944 viste arkitekt Peter Bredsdorff et lysbillede af nogle stråtækte huse. Han har vel sagt sådan noget som: "Se her hvordan disse gamle huse ligger med længderetningen øst-vest, der ovre på Rømø."
Jeg fløj op fra auditoriebænken og råbte: "Det er ikke Rømø, det er Fanø!"
Pinlig stilhed i lokalet; man afbryder ikke en forelæser, selvom han ikke (endnu) er professor.
"Nå - øh, øh - nå, er det Fanø? Nå ja, det kan da godt være, det er Fanø, men altså, de huse her, de ligger ---". Den udmærkede forelæsning skred videre.
Det viste bybillede havde jeg haft for øje fra min tidligste barndom gennem gavlvinduet på vort hus i Sønderho. Og Sønderho ligger som alle bør vide på Fanø!

Huset i Sønderho var iøvrigt på dette tidspunkt beslaglagt af den tyske Værnemagt, og vi vidste ikke om vi ville få det at se igen.

En dag, nogle måneder senere, lå der på mit bord på Akademiet en besked:"Om jeg ville komme op på professor Steen Eiler Rasmussens tegnestue i Stærekassen".
Jeg fik der af Bredsdorff at vide, at Steen Eiler havde været i Esbjerg som byens konsulent i Byplansager, og at han der var blevet opsøgt af en direktør Mads Kromann, der var formand for noget der hed "Fonden gamle Sønderho", og som ønskede Steen Eiler Rasmussens hjælp til at redde de gamle huse i Sønderho, hvoraf mange var slemt medtagne under tyskernes brug af dem.
Det kunne jeg jo så fortælle meget om.

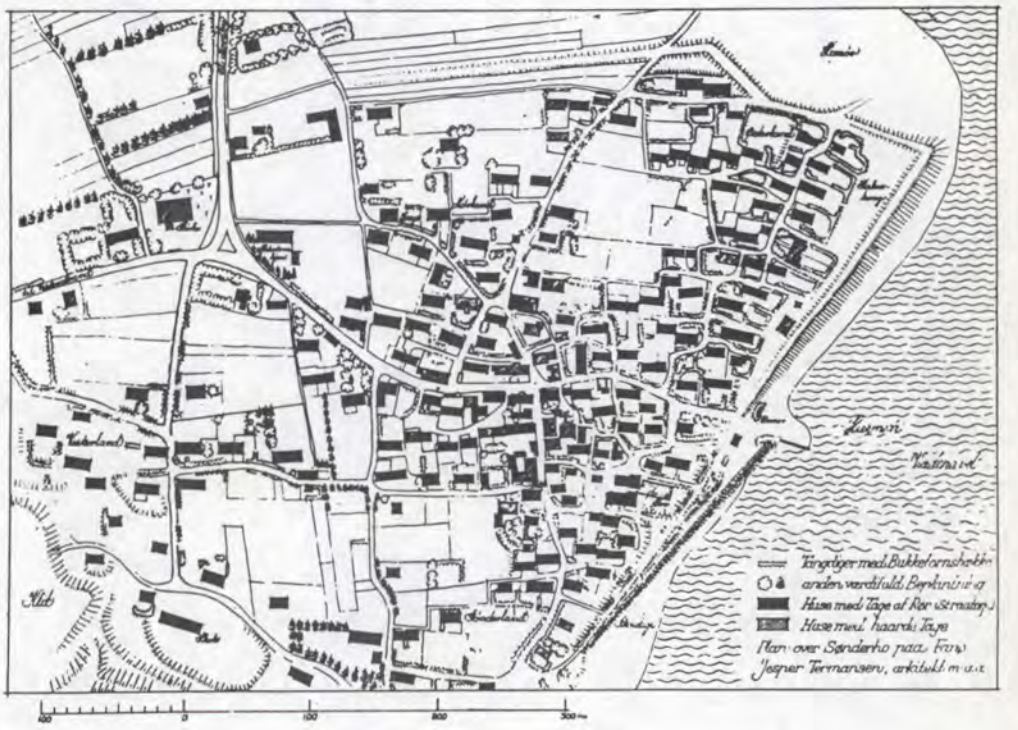

I løbet af vinteren 1944 nedsattes så et udvalg af Danmarks Naturfredningsforening, Dansk Byplanlaboratorium og Foreningen til gamle Bygningers Bevaring.
Den 22 juni 1945, kort efter befrielsen, afholdt udvalget et møde i Byplanlaboratoriets lokaler i Stormgade 12, og hertil var arkitekt Einer Anthon og jeg indkaldt. Det blev vedtaget, at jeg

skulle tage til Sønderho straks for at rekognoscere.

Det følgende er en forkortet gengivelse fra den dagbog, som jeg undtagelsesvis førte i den anledning:

23-6-45 Afsendt bagage. Fragtbrev.

26 Afrejst på cykel. Overnattet i Odense.

27 Overnattet i Nørre Bjert. Privat.

28 Tog Kolding - Esbjerg. På cykel til Sønderho. Pension på Hotellet, 9 kr.

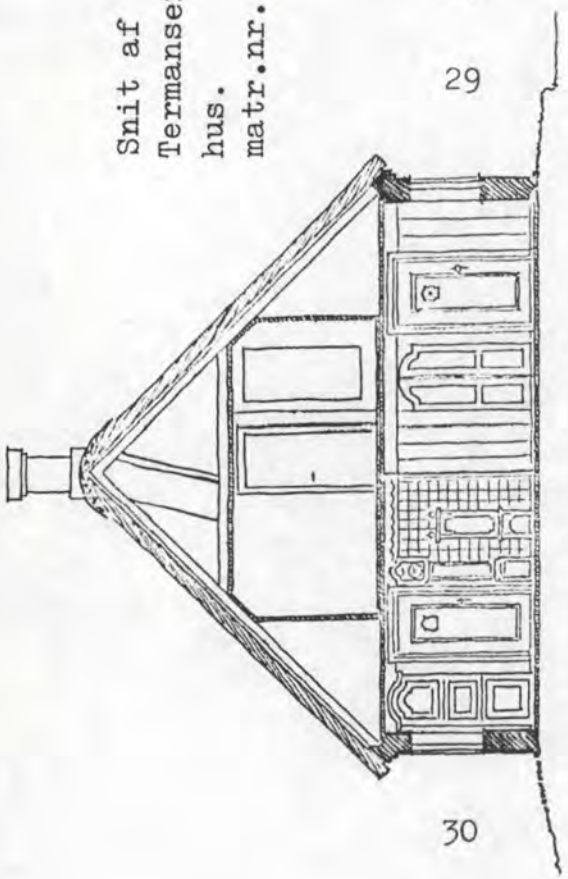

29 Samtale med formanden for Fonden gamle Sønderho. -- Forklarede ved hjælp af "Arkitekten" årg. XLIII Nr. 6 "Ærøskøbing" --- Kl. 20 ½, samtale med sognerådsformanden (mens han var ved aftenmalkningen), der kort erklærede:"Her skal vi ikke have nogen byplan!" og senere: "Vi vil ikke hindres, så vi ikke kan røre os". Forklarede, det var der ikke tale om. "Ja, men det blir vi nu alligevel". Samtalen blev dog efterhånden fortrolig og drejede sig om hans ubehagelige oplevelser under besættelsen. Jeg skulle tage mine resultater med, når jeg hentede "Arkitekten"- som jeg lånte ham.

30 Påbegyndt rekognosceringen -----
Siger det er en teoretisk opgave. Flyttet til Anthons hus (vores eget var tømt for møbler).

2 - 7 Deltog i Fondens bestyrelsesmøde --- foreslog en foredragsaften --- ville forsøge at få arkitekt Engqvist til at komme ---.

Hvad han så også gjorde. Jeg tegnede en plakat, som jeg har endnu, og da skolens kulbue- lysbilledapparat ikke kunne tage de medbragte lysbilleder opfandt jeg en teknik med at tegne med farvet tusch på glasplader, der var affedtet med et viskelæder. Engqvist blev i Sønderho i mere end en uge, og sammen skitseopmålte vi et stort an-

tal huse, og han tog en mængde fremragende foto. Senere tegnede jeg opmålingerne op. De er benyttet i flere tryksager - senest i Fredningsstyrelsens Registrant af 1980.

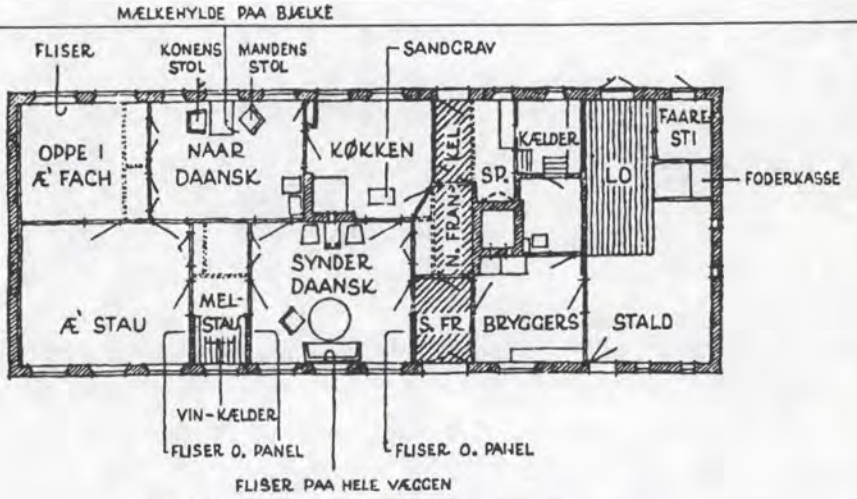

Afb. 14. Matr. Nr. 180. Stor Hustype med to Ildsteder.

Også Steen Eiler kom til Sønderho. Jeg viste ham vor families hus med den gamle arne, bagerovn og bilægger, der stadigt kan bruges. Vi gik i lyntempo gennem den næsten folketomme by og kiggede ind gennem vinduer. Da jeg også godt ville vise ham et beboet hus, gik vi ind til Karen Sørensen, i hvis hjem bl. a. maleren Julius Exner havde haft sig gang. Karen var noget forbeholden: "Det er jo ikke noget museum" sagde hun.
Her må det indskydes, at jeg i 1965, som næstformand i Fonden Gamle Sønderho, formidlede at Karen overlod huset til fonden, og at det i dag er museet "Hannes Hus", som jeg bl.a. repræsenterer i Amtsmuseumsrådet.

Foredragsaftenen fandt sted søndag d. 29 juli for fuldt hus i Andelshuset. Bortset fra at jeg fornærmede enkelte borgere med mine hjemmelavede lysbilleder, der fortrinsvis viste uheldige eksempler på nyere huse i Sønderho, så forløb aftenen tilfredsstillende.

Jeg var på Akademiet nået til H3 og skulle vælge professor til den frie hovedopgave.
Hvad var naturligere end at vælge Steen Eiler og bruge materialet om Sønderho.

GAMLE SØNDERHO 1928

Formål:
Bevarelse af det gamle historiske Sønderho såvel bygninger som landskab.

6734 Sønderho, Fanø.

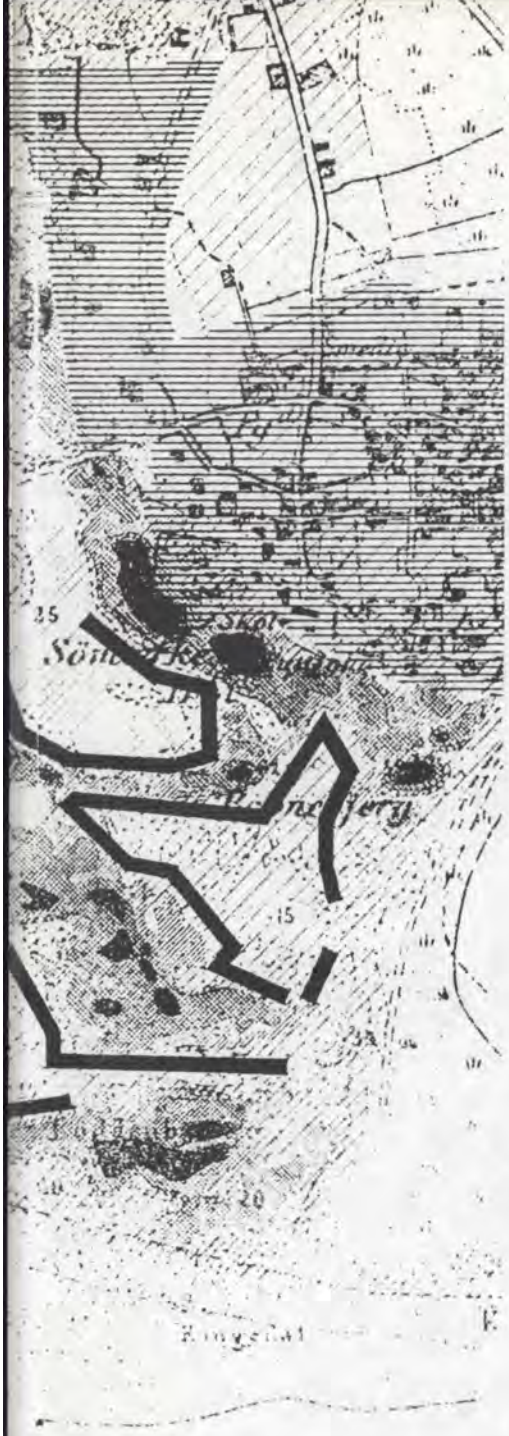

Kortudsnit visende højdeforholdene på Fanøs sydspids.

Vandret skraveret: Sønderho by.

Sort: De 20 meter brede bælter til sommerhusbebyggelse.

Mine akademikammerater advarede mig. "Du bliver aldrig færdig hos Steen Eiler", sagde de, og der var noget om snakken.

Det blev ikke blot en bevaringsopgave i sædvanlig forstand, men også et forslag til brandsikring af byen med de mange stråtage, som mere korrekt er rørtage. Steen Eiler havde på vejen ned til Sønderho bemærker plantagens brandbælter. Sådanne brandbælter blev indarbejdet i planforslaget. I bælterne skulle husene have fast tag. I det langt senere arbejde, der stadigt finder sted, er dette ændret til underklædning med brandhæmmende plader.

Da jeg mente at være færdig med opgaven, satte Steen Eiler mig til at planlægge for sommerhusene, der måtte forventes at komme i klitterne udenfor den gamle by. De få sommerhuse, der havde ligget her, havde tyskerne fjernet.

Det blev så til et forslag om , at alle sommerhuse skulle placeres i 2o meter brede bælter langs foden af områdets klitformationer. Grundejerne fik et antal meter af bæltet, der stod i forhold til deres grundareal.

Det var et godt forslag, der kunne have været gennemført netop i Sønderho kommune, fordi kun lavningerne var og er i privat eje. Alle højere områder er ikke blot sandflugtsfredede, men de er fra beboernes køb af deres ø i 1741 også fælleseje. Ca. en trediedel af sognets samlede areal har det højeste matr.nr. 308, og ejes af kommunen, i dag Fanø kommune, - en helt enestående situation, hvis muligheder desværre ikke er udnyttet som ovenfor beskrevet. Regnestykket med bebyggelsesbæltet var for spidsfindigt for de enkelte grundejere.

Da opgaven med planlægning i klitterne var færdig, sagde Steen Eiler:

"Ja Termansen, det er jo meget godt, men De har jo ikke vist, at De kan tegne et hus. Hvad med et gennemtegnet sommerhus til de planlagte områders bebyggelsesbælter. F.eks. i mål 1:50.

Så måtte jeg tegne et perfekt sommerhus.

Østerlarsker.

Hans Gade,

Melstedgård

og mig.

Da jeg var færdig med det, sagde Steen Eiler: "Tja, Termansen, det er jo meget godt, men det viser jo ikke at De kan projektere moget mere specielt. En restaurant, for eksempel. Hvad med en restaurant i klitterne?
Så måtte jeg udvide den frie hovedopgave med en moderne restaurationsbygning med glasfacade ud mod sydstranden ved Sønderho.

Normalt har man tegnestuearbejde mens man går i H3. For min årgangs vedkommende blev den almindelige akademiundervisning sløjfet allerede i H2 på grund af faren for at tyskerne skulle tvangsudskrive studerende.
Steen Eiler holdt sine berømte forelæsninger om "Byer og Bygninger" som offentlige foredrag i Nationalmuseets søjlesal, og først efter den 5'te maj afslørede han for de mange gode borgerfolk, der fyldte salen til bristepunktet, at de havde været camouflage for et lille antal af hans arkitektstuderende.

Jeg havde efter middelalderopmålingen i sommeren 44 deltaget i Nationalmuseets Bondegårdsundersøgelse på Bornholm - vel nærmest fordi vi var et par stykker, der efter at have opmålt Østerlars rundkirke, havde svært ved at komme hjem på grund af folkestrejken og den til tider indstillede sejlads.

Her kan jeg ikke lade være med at indskyde, at jeg tog en chance med det gode skib "Carl" på dets første tur efter strejken, da jeg modtog et foruroligende brev fra min mor med et indhold omtrent sådan:
"Håber du har det godt. Her går det nogenlunde. Din far og Helle (min lillesøster) er taget af tyskerne og er nu i Vester Fængsel. Vi savner dig her".
Efter at være returneret til Bornholm målte jeg sammen med Hans Gade bl .a. Melstedgård op, og det må vi have gjort til Engqvists tilfredshed, for vi blev begge beskæftigede på hans tegnestue på Nationalmuseet. Herfra undersøgte og opmålte

vi de fund, der blev gjort bl. a. af den middelalderlige Vesterport under Rådhuspladsen, da man udgravede for beskyttelsesbunker.

For at få noget mere almindeligt tegnestueerfaring, udover det jeg havde fået i året mellem Bygmesterskolen og Akademiet, søgte og fik jeg ansættelse hos arkitekt Frits Schlegel.
Min undervisningsassiatent i H1, arkitekt Viggo Møller-Jensen havde givet mig en pæn anbefaling, og i et følgebrev står der om Schlegel:
"De kan ikke komme et bedre sted end hos Schlegel ------. Han er en skrap Despot og en god Kammerat - og en udmærket Kunstner! "

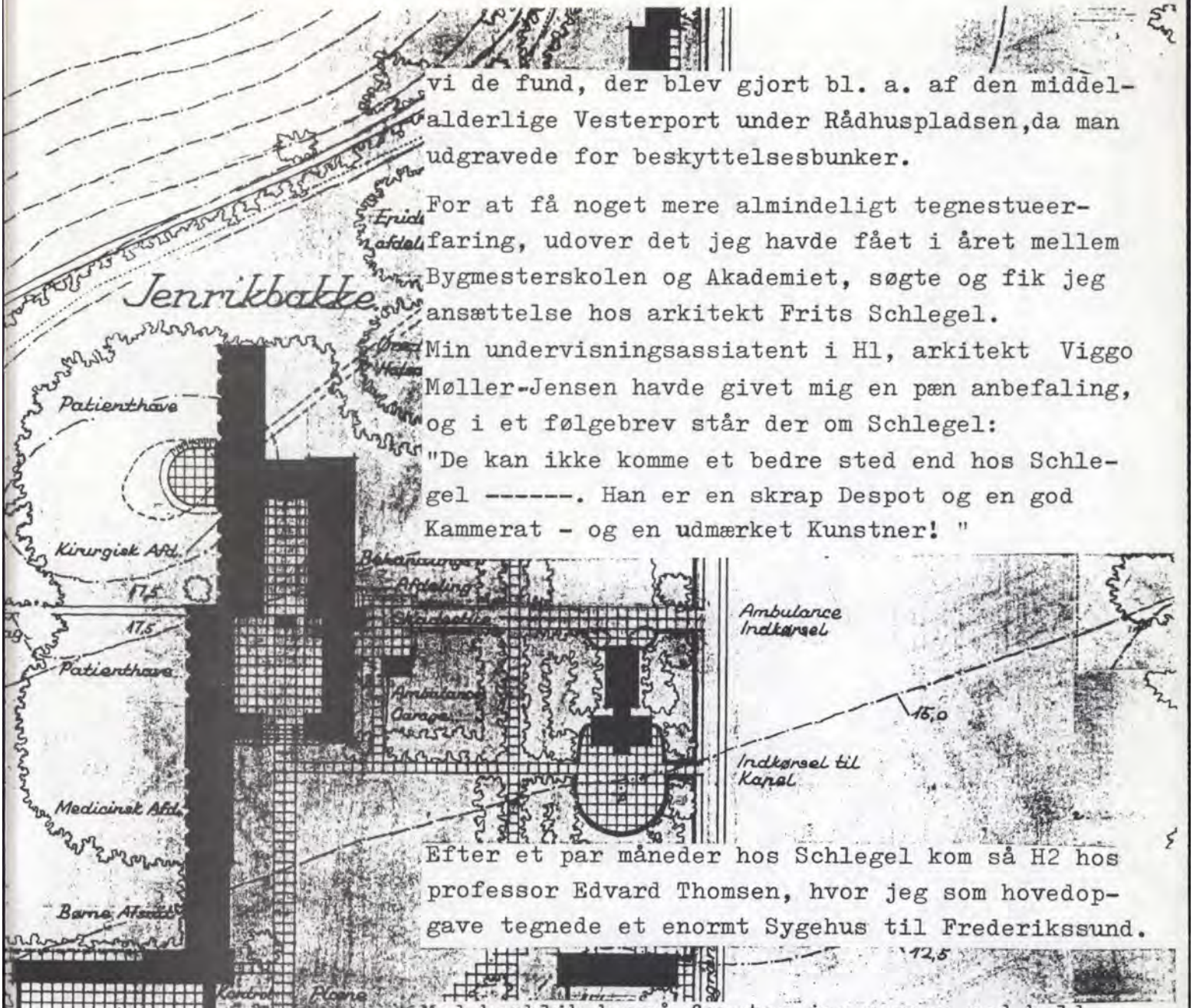

Efter et par måneder hos Schlegel kom så H2 hos professor Edvard Thomsen, hvor jeg som hovedopgave tegnede et enormt Sygehus til Frederikssund.

Med henblik herpå foretog jeg sammen med holdkammeraterne Jesper Tvede og Hans Gade en iskold ekskursion med damptoget til denne by, og på tilbagevejen i den mørkelagte togvogn kom jeg til at sidde ryg mod ryg til en dame, der beredtede om sit arbejde som operationssygeplejerske overfor passagerer, som hun øjensynligt ikke kendte på forhånd.
Ærgelig over at jeg her gik glip af netop de oplysninger, som jeg havde brug for, og vel også fordi damen så nydelig ud, fulgte jeg efter hende over i S-toget på Nørreport Station, hvor jeg stillede den mig ubekendte det spørgsmål, om hun kunne tænke sig at være mig behjælpelig med at løse en Akademiopgave om et Sygehus.
Det blev indledningen til et mangeårigt forhold, der pågrund af komplicerede omstændigheder låste mig fast som ungkarl meget mod min vilje.

I Kongens klær - (Svensk uniform, norsk krave og dansk rund hue)

Krigens afslutning sløjfede som nævnt den almindelige akademiundervisning, så jeg kunne igen være hos Schlegel, hvor alle var i gang med en stor model af Tivoli, sådan som Schlegel forestillede sig genopbygningen efter krigens ødelæggelser.
Jeg havde planer om at melde mig til Norgeshjælpen, men blev så i efteråret 45 indkaldt til marinen.

I Marinen er der tradition for, at man benytter sig af de indkaltes fagkundskaber. Allerede i rekruttiden i Arresødallejren blev jeg sat til at tegne en plakat, der viste hvordan en rigtig marinesoldat skulle gå med sin uniform og iøvrigt opføre sig. Jeg kom på Luftmarinestationen, på et slags forkontor og tegnestue for "Det luftmilitære Udvalg". Her lagde jeg streg til mange forunderlige ting, bl.a. kopierede jeg den første moderne meteorologiske lærebog, som en af de unge piloter havde bragt med hjem fra alliered krigstjeneste. Jeg projekterede også en hangar, som jeg brugte til statiske beregninger på Akademiet.

Melstedgård, tegnet af Hans Gade og Jesper Termansen, Allinge-Gudhjem kommune.

Melstedgård, Melstedvej 25, mnr. 7a, Melsted by, Østerlars; det firelængede gårdanlæg med tværlænge (stuehuset (1796 og 1865, de øvrige længer 1859-73 og senere).

Fra Fredningsstyrelsens "Fredede bygninger, 1983. (nedfotograferet)

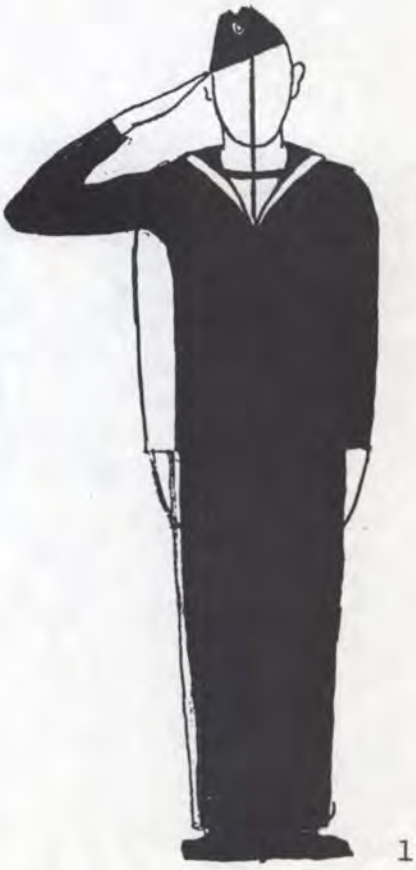

Forarbejde til Arresødalplakaten, der har 20 sådanne marine rekrutter, nogle pæne som ham her, andre ikke nær så anstændige.

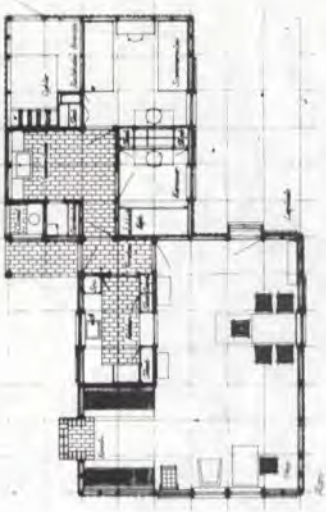

Vigtigere i denne sammenhæng var det, at Steen Eiler skrev en kraftig henstilling til Luftmaristationens chef om den kulturhistoriske betydning af, at mit arbejde med Sønderho ikke blev afbrudt. Chefen, kaptajnløjtnant Ulrich havde øvet sig i styrtdykning og bombekastning på Peter Mayers Sand syd for Fanø, så han kendte Sønderho godt og jeg fik tilladelse til af fortsætte hos Steen Eiler. Også hans efterfølger, orlogskaptajn Westenholz kom jeg på god fod med. Han gav mig 14 dages orlov i efteråret 46 til at færdigøre rekognosceringen i Sønderho.

Sønderho- opgaven blev mangfoldiggjort som en maskinskrevet bog med fotografi på forsiden og zinktrykte tegninger. Den blev betalt af Sønderho- udvalget. Titlen er:
"Beskrivelse af Sønderho og forslag til en Byplan - Foraaret 1946". Den blev fremstillet i en forkortet udgave, der blev sendt til sognerådet m.fl. og en fuldstændig udgave, hvor forslaget til sommerhusbebyggelsen i klitterne er medtaget. Begge udgaver findes på Byplanloboratoriet.

Dr.phil. Vilh. Lorenzen, der var medlem af udvalget, benyttede min opgave i "Meddelelser fra Foreningen til gamle Bygningers Bevaring - V Række III, 1946" til en 18 sider lang og meget smuk beskrivelse af Sønderho på Fanø.

Det af de interesserede landsforeninger nedsatte udvalg blev senere afløst af et officielt udvalg, nedsat af Boligministeriet og med kontorchef Høgstrøm som formand, med det kommissorium, at søge Akademiopgavens intentioner gennemført. Det viste sig at være meget vanskeligt, men alligevel skabtes der derved et grundlag for bevaring af Sønderhos enestående særpræg, samtidigt med at en brandsikring af stråtagene lidt efter lidt bliver udført. Byens "Grønninger"er i al fald delvist overtaget af staten eller gjort ubebyggelige ved deklarationer.

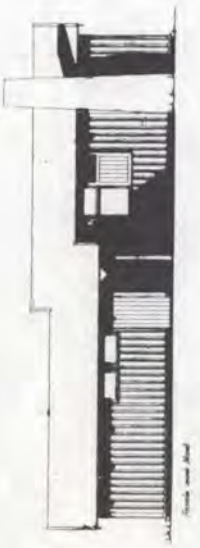

Sommerhuset fra akademiopgaven.

Udvalget blev først ophævet, da man sanerede de

- og her i egne klær!

ministerielt nedsatte udvalg væk, der havde mere end 20 år på bagen. I alle disse år var jeg med i dette arbejde som stedkendt tjenestemand, først under Boligministeriet og senere under Ribe amtsråd, men til sidst også som udvalgsmedlem.

Et kontant resultat heraf var den i 1961 stadfæstede Bygningsvedtægt for Sønderho kommune, som jeg fik lejlighed til at udarbejde som en prøve på den i 1960 gennemførte Landsbyggelovs anvendelighed på landets mindste kommuner.

Det var bare ærgeligt, at jeg, der kort efter - pr. 1'ste april 1961 - blev Amtsarkitekt i Ribe Amt, ikke fik så meget at gøre med Sønderho netop på grund af den bygningsvedtægt. Jeg blev jo kun "Bygningsinspektør" i de kommuner, der ikke havde anskaffet sig en bygningsvedtægt og som derfor ikke selv havde fået bygningsmyndigheden.
Sådan kan det gå, når man er for ivrig i tjenesten.

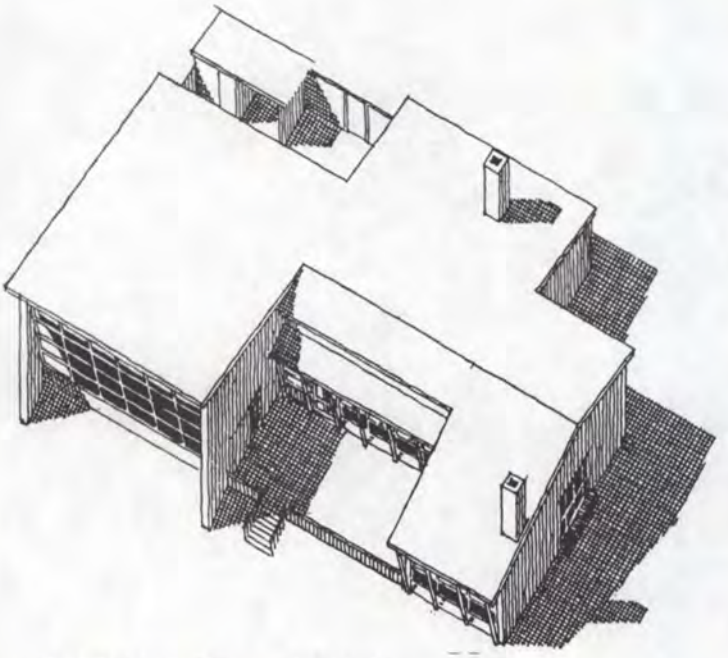

ISOMETRI 1:400

Strandrestauranten fra akademiopgaven.

UDSIGT OVER EN LAVNING I KLITTERNE SYD FOR SØNDERHO . MED SOMMERHUSE DER ER BYGGET EFTER DE FORESLAAEDE BESTEMMELSER

25.9.46

II.

På Københavns Rådhus, til Holland og Italien og om en Kødby.

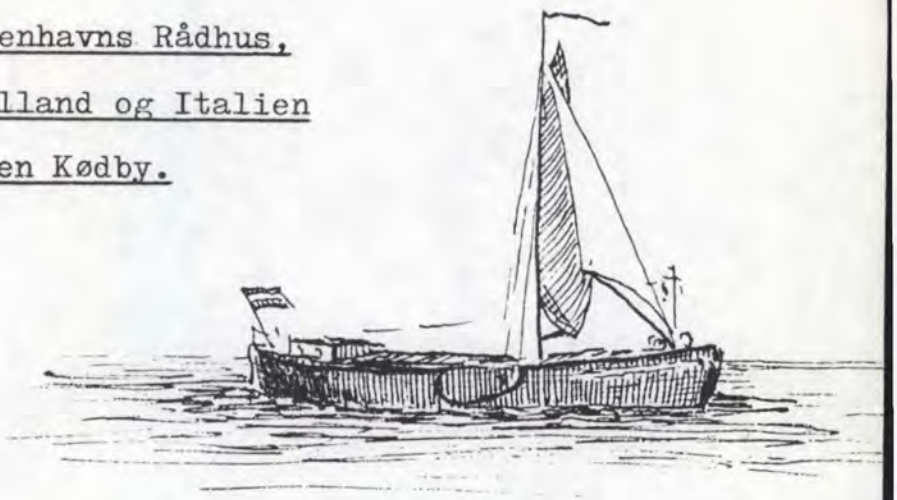

Da jeg omsider var færdig med den frie hovedopgave om Sønderho og havde afført mig marineuniformen spurgte jeg Bredsdorff om han kunne skaffe mig noget arbejde med byplanlægning. Han svarede, at Akademiets lærere normalt aldrig skaffede arbejde, men at han ville gøre en undtagelse med mig. Jeg kunne begynde på Egnsplankontoret i Stormgade 12, altså i Dansk Byplanlaboratoriums lokaler, og så ville han undersøge en mere permanent mulighed mens jeg var tegner der. Andre må skildre stemningen på Egnsplankontoret, hvor Fingerplanen blev til. Her lærte jeg spændende personligheder som Poul Lyager, Mogens Boertmann, Anders Nyvig og Flemming Teisen at kende. Og så naturligvis Byplanlaboratoriets sekretær V. Malling med den berømte gammelost.

Den 1'ste november 46 kunne jeg så begynde hos arkitekt Max Siegumfeldt i hans lille særprægede sektion under Stadsingeniørens Byplanafdeling. Den kunne ellers nok give stof til en hel bog, men her skal kun medtages nogle glimt fra dengang.

Megen tid gik med Poul Erik Skrivers forsøg på at gøre en god kommunist ud af mig. Det lykkedes bare ikke rigtigt. Bedre gik det med at blive en pæn dam- og skakspiller i frokostpauserne.

Erichsen, Friberg og Klixbüll

Skriver planlagde udgivelsen af et nyt tidsskrift - "BYPLAN". Fru Klixbüll regnede på børnetal. Der var brug for 20 nye skoler. To blev vist bygget inden forældrene fandt på at flytte til omegnskommunerne!
Siegumfeldt havde skam mange jern i ilden: Legepladser, grundarealer til børneinstitutioner og skoler og ikke mindst Parkunderholdningen. Men frem for alt gjaldt det den forventede Generalplanlægning. Jeg blev bl.a. sat til at lave en prøve- generalplan for Amager.
Jeg oplevede også stadsingeniør Olaf Forchhammer omgivet af sine mest kreative medarbejdere. Med en stor grøn farveblyant malede han Vestskoven meget større end foreslået. Blixencrone-Møller udbrød, da vi var kommet udenfor: "Kan man nu forstå det, han må da vide hvor svært det er".

En dag lød der høje brøl udenfor fra hallen. Ind for Ole Thomassen, stillede sig på hovedet et par minutter, kom på benene igen og råbte: "Storværket "Fra Bispetid til Borgertid" er færdigt redigeret".

Otto Ottesens storebror gik med sandaler og i korte bukser. En varm dag stillede jeg også i korte bukser. Siegumfeldt sendte mig ned i Vejafdelingen til overingeniør Kofoed med en lukket kuvert. Med bare knæ sad jeg overfor denne ældre korrekt påklædte herre og anede ikke hvad brevet handlede om. Der har nok stået:
"Vi må have sat en stopper for de unges ekshibitionisme - venligst Siegumfeldt".

Et højdepunkt i skæg og ballade indtraf ved en RED- BARNET fest på Rådhuspladsen, hvortil Sylvest-Hansen til os havde lavet nogle kæmpehoveder. Vi kom i optog ud af Rådhuset med afdelingsingeniør Halberg forrest - uden papmaché-hoved, det var ikke nødvendigt, sagde man.
Rådhuspladsen og Vesterbrogade var stoppet med mennesker. Jeg sprang på en sporvogn, men hovedet kunne ikke komme ind, og sådan kørte sporvognen med paphovedet udenfor til Frihedsstøtten.

Fyrtårnet på Hesselø. (Fra omslaget til beskrivelsen)

Senere var hele optoget i "Ambassadør", stadigt med paphovederne på, indtil tjenerne følte sig truet på deres erhverv og smed os ud.

Af mere byplanmæssig relevans var de forelæsninger, som Århus professoren i sociologi Theodor Geiger holdt på Københavns Universitet og som vi på Siegumfeldts opfordring overværede. Her fik Lewis Mumford et skud for boven!

Mit første forsøg på at få Akademiafgang glippede. Som gammel KDY-junior troede jeg, at jeg kunne tegne en ny Langeliniepavillon uden at drøfte projektet med andre. Det blev et rigtigt dårligt projekt.

Men jeg gik straks igang med næste afgangsopgave, Et fyrtårn på Hesselø. Nu blev den Siegumfeldske stab involveret med kritik og gode råd. Det blev et meget omfattende projekt, optegnet på fri hånd i tusch og med inspiration fra Sønderho. Ved gennemgangen af ophængningen sprang Steen Eiler frem og forsvarede det mere end jeg selv. Kun havde jeg overvurderet de tre fyrfolks boligbehov. Jeg havde tegnet de rene strandvejsvillaer til dem.

Fra skitsebogen (nedfotograferet)

Jeg var nu akademisk arkitekt og så var det mulighed for videreuddannelse. Sammen med Walter Christensen fra Stadsarkitekten deltog jeg i universitetet i Leidens sommerkursus "The culture of cities" fra d. 14 juli til d. 2 august 1947 med en uges efterfølgende sejlads på kanalerne i Friesland.
Det var en fantastisk oplevelse, men eftersom vi udarbejdede en udførlig rapport herom dels til kommunen og dels til egen erindring er der ikke grund til yderlig omtale, udover at Walter og jeg efter hjemkomsten besluttede, at sådan noget måtte vi også kunne lave i Danmark.

Jeg var blevet medlem at Arkitektforeningens Oplysningsudvalg. Her blev ideen vel modtaget. Sammen med Danmarks internationale Studenter-

Internationalt Kursus i Helsingør

Paa den internationale Folkehøjskole i Helsingør vil der i Tiden fra den 30. August til den 12. September d. A. blive afholdt et Kursus for udenlandske Studenter og Arkitekter.

Initiativet til Kursuset, hvis Titel bliver „Social life and townplanning", er udgaaet fra A.A.s Oplysningsudvalg, som fremdeles arbejder med Sagen.

Et Repræsentantskab er nedsat bestaaende af:

Prorektor, Professor Dr. jur. O. A. Borum, Københavns Universitet.

Rektor, Professor Dr. med. C. Holten, Aarhus Universitet.

Professor, Dr. phil. Carsten Høeg, Formand for Danmarks internationale Studenterkomité.

Direktør, Professor Edvard Thomsen, Det Kgl. Akademi for de skønne Kunster.

Professor Steen Eiler Rasmussen, Bygningsskolens Dekan.

Professor, Præsident Holger Andersen, Komiteen til Udbredelse af Kendskabet til Danmark i Udlandet.

Forstander P. Manniche, Den internationale Folkehøjskole.

Borgmester, fhv. Minister S. Unmack-Larsen, Aarhus.

Borgmester Alfred Bindslev, København.

Borgmester Johannes Hansen, København.

Borgmester Sigurd Schytz, Helsingør.

Stadsingeniør Olaf Forchhammer, Københavns Kommune.

Stadsarkitekt F. C. Lund, Københavns Kommune.

Arkitekt M.A.A. Hans Erling Langkilde, Formand for Akademisk Arkitektforening.

Ved et Representantskabsmøde d. 30.1.48 i A.A.s Lokaler valgtes Professor Steen Eiler Rasmussen til Kursusets Formand og Arkitekt M.A.A. Jesper Termansen til dets Sekretær, repræsenterende Arkitektstanden. Desuden vedtoges det at vælge endnu en Sekretær udpeget af Studenternes Fællesraad, som nu har valgt stud. polit. Svend Brøgger, der tidligere har forestaaet lignende Arrangementer.

Tilrettelæggelsen af Programmet vil blive forestaaet af et Arbejdsudvalg bestaaende af Arkitekt M.A.A. Flemming Teisen, stud. polyt. Kaj Pitzner Jørgensen fra Danmarks internationale Studenterkomité, der vil tage sig af Tilmeldelse af Udlændinge og Reklame samt udenlandsk Korrespondance, og Arkitekt Bjørn Bindslev repræsenterende U.A.

Udvalget har suppleret sig med Arkitekterne M.A.A. Erik Morthorst og Walter Christensen.

Det er Tanken at give Kursusets Deltagere en Forstaaelse af dansk Kultur i ældre og nyere Tid gennem Foredrag holdt

komité nedsattes et imponerende repræsentantskab, der holdt møde i Bredgade 66 d. 30 jan. 1948. Blandt deltagerne var Universitetets prorektor, Akademiets direktør, to Københavnske borgmestre, stadsarkirekten og stadsingeniøren samt indbyderne, Steen Eiler Rasmussen, Arkitektforeningens formand og sekretær og medlemmer af oplysningsudvalget.
Steen Eiler blev valgt til formand, jeg som programsekretær. D.I.S. skulle stå for tilrettelæggelsen og regnskab.
Med forstander Peter Manniche aftaltes desuden, at rammen skulle være Den internationale Højskele i Helsingør.

Nu skulle man tro, at jeg havde fået nok at rive i, men det blev ikke ved det.

Ved juletid var jeg som sædvanligt rundt med pakker til familien. Hos min kusine Ester foreslog hendes mand, Gunnar Mortensen - kaldet Morten -, der var dyrlæge i Københavns Sundhedskommision som hun selv, at vi skulle deltage i en netop udskrevet konkurrence om "Århus offentlige slagtehus og kvægtorv" populært kaldet Århus Kødby. Som tidligere medarbejder under stadsdyrlæge Koch kendte han alle problemerne.
Det havde jeg egentlig ikke meget mod på, men omtalte dog forslaget for Hans Gade, der blev fyr og flamme. Da han boede på et kvistværelse på Gråbrødretorv og jeg havde lidt bedre plads (4 gange 4 meter) i mit på Nyelandsvej, blev mit værelse om aftenen forvandlet til tegnestue, hvor et konkurrenceprojekt så blev til.

Til stor overraskelse for alle - og ikke mindst for os selv - vandt vi 1'ste præmien i denne, efterkrigstidens hidtil største konkurrence.

2'præmien gik til et stærkt hold: Civilingeniør N.E.Wernberg, Dr.techn. Chr. Ostenfeld og civiling W. Jønson samt arkitekt M.A.A. Ib Kofod.
3'præmien gik til arkitekt M.A.A. Gunnar Krohn.

paa Engelsk og ved Studieture til Byer og Bygninger, – og samtidig er det Arrangørernes Haab, at Kursuset maa give Anledning til Clearingsrejser, som efter alt at dømme vil blive den eneste Rejsemulighed til Sommer.

Medlemmer af A.A. opfordres til at gøre udenlandske Venner opmærksomme paa Kursuset for derved at bidrage til den nødvendige Propaganda.

Jesper Termansen.

Kursus'ets Formand, Prof. Steen Eiler Rasmussen

Konkurrencen er omtalt i "Arkitektens Ugehefte" Årg. L nr. 33 (1948). Heri er pudsigt nok også hele programmet for det planlagte kursus "Social Life and Town Planning" i Helsingør.

Hvis Hans og jeg fik projekteringen af Århus Kødby overdraget, ville det vende op og ned på vor tilværelse. Vi måtte f.eks. regne med, at skulle flytte til Århus.

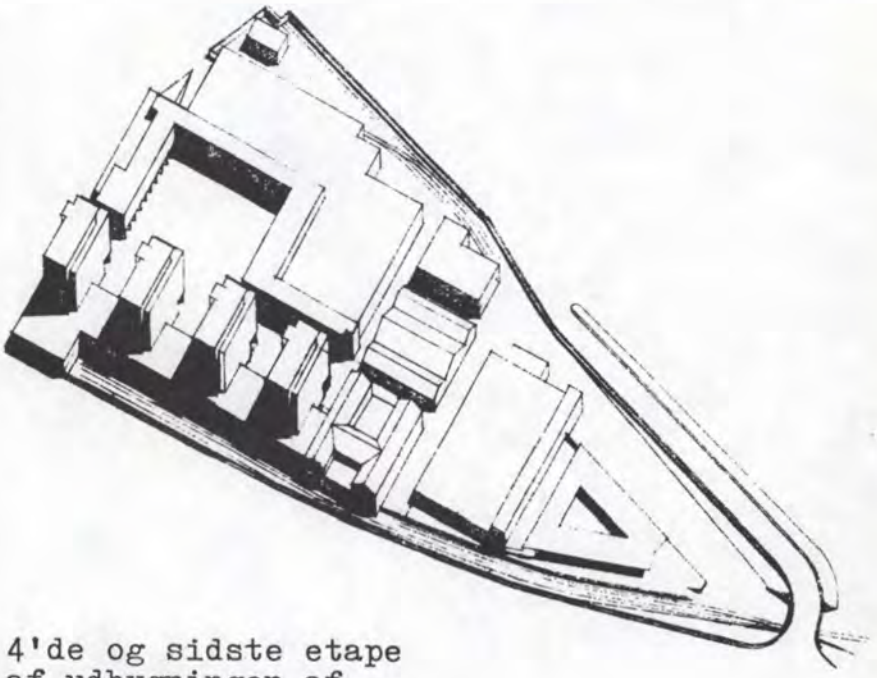

4'de og sidste etape af udbygningen af Århus Kødby efter det for Århus kommune i 1950 udarbejdede projekt.

Carola fra Milano - tegnet i Leiden.

Men foreløbigt kunne vi se tiden an. Vi havde begge et godt arbejdssted og havde nu - ret uventet - fået penge på lommen.

Mine nye venner i D.I.S. ledelse skaffede mig, for noget af præmiesummen ind på deres første studenterrejse til Rom. Ganske vist havde jeg ikke ferie, men da det var i tilknytningen til påsken meddelte jeg det blot på Rådhuset. Byplanchef Henningsen sagde, at man ikke sådan bare kunne holde ferie og rejse, men det gjorde jeg alligevel.

Selvom jeg i disse erindringer af byplan-historisk tilsnit har lovet mig selv ikke at omtale privatlivet, og herunder da navnlig dets damer, må det nok indskydes, at jeg i Holland var blevet betaget af et par italienske piger fra Milanos højeste aristokrati.

De indgik i mine planer med kursuset i Helsingør og jeg havde korresponderet med dem på dårligt engelsk. Nu skulle de besøges på hjemvejen fra Rom.

I Colosseum i Rom, påsken 1948.

D.I.S Romrejse i påsken 1948 med ingen mindre end pater Peter Schindler som cicerone, med afstikker til Napoli og Pompeji og opholdet hos komtesserne i Milano kunne nok give stof til en roman, men det må vente.

På togrejsen hjem gennem Tyskland indtraf en episode med en vis betydning i denne fremstilling.

Tyskland var i 1948 et besat land. De dårligt klædte tyskere havde ingen adgang til de gennemgående vogne fra Basel til København.
Om natten et godt stykke oppe i Tyskland gik en af rejseselskabet - der var skrumpet ind til at kunne være i en kupé - udenfor og kom lidt efter ind og fortalte, at der sad en smusket tysker udenfor på en stor kuffert. Det var da for galt! Det måtte vi andre ud at se. Også jeg. Det slog mig, at den sammensunkne person på kufferten havde jeg set før!

TYSKLAND I DAG

Et Gensyn med Tyskland efter 15 Aar:

Laser - Pjalter - Mad

Af PROFESSOR TH. GEIGER

Da der ikke var nogen risiko forbundet dermed tiltalte jeg ham på almindeligt dansk:
"Vil professoren ikke ind i varmen?"
Personen så forbavset op og svarede i hvad der kan betegnes som almindeligt cirkussprog:
"Hvor ved De fra at jeg er professor?"
"Åå, jeg hørte Deres forelæsninger på Københavns universitet".
"Nå, mine gæsteforelæsninger!
"Ja, kom da indenfor, der er nok plads til een til".

Theodor Geiger blev så presset ned mellem to nydelige studiner og hans kuffert, der ikke bare var stor, men umanerlig tung, blev bakset op i den overfyldte kupés net.
Natten igennem underholdt han os med sin livshistorie. Om at han som katolik og jesuit havde brudt med kirken, var blevet kommunist, måtte flygte fra Nazi-tyskland, først til Danmark og senere til Sverige.

Jeg måtte indrømme, at jeg ikke mere var studerende, men på grund af den der l'præmie om Århus Kødby o.s.v.
Det interesserede Geiger, der jo boede i Århus.

Da vi nærmede os grænsen, takkede Geiger os og bad os om at hjælpe ham med en ting mere.
Han kom fra sin bror, der var domprovst i Bamberg, fra sin mors dødsleje og begravelse (eller var det broderens?) og nu skulle al familiens arvesølv over grænsen til Danmark. Han åbnede kufferten; den var stop fuld af gammelt sølvtøj.
"Men danske studenters bagage undersøger man nok ikke", mente han. Vi skulle bare lade som om han var leder af et studenterhold på studierejse og lade ham snakke såvel politiet som toldbetjente et øre af når vi kom til grænsen.

Det gik som planlagt. Geiger snakkede som et vandfald. Den danske tolder var fra Århus og havde endog lige læst noget af eller om Geiger,

så de fik sig en teoretisk diskussion.

I Fredericia skiltes vi, og Geiger udtrykte håb om at få lejlighed til at gøre gengæld for hjælpen med arvesølvet. Sammen med den smukkeste af pigerne, der var fra Horsens, fortsatte han mod Århus, vi andre mod København.

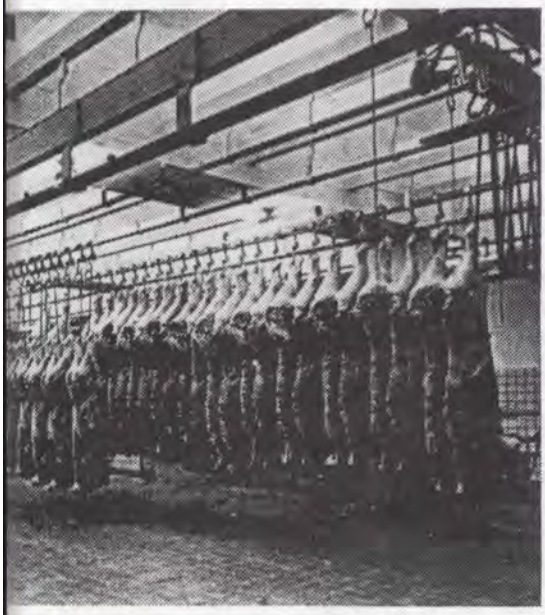

Nogen tid efter blev Hans Gade og jeg indkaldt til møde med Århus byråds slagteriudvalg. Morten blev ikke indbudt; han havde vist været for kritisk overfor sine foresatte i sin Århus- tid, og var ikke rigtigt i krithuset hos stadsdyrlægen. Deltagelsen i konkurrencen var nok lidt af et "veterinært" opgør.

Hans og jeg var naturligvis ret nervøse. Vi opsøgte bl.a. C.F.Møller på hans tegnestue for at foreslå et samarbejde. Hans konkurrenceprojekt var blevet indkøbt. Heldigvis nåede vi ikke længere end til at drøfte sagen med vor gamle ven David Birnbaum, som vi iøvrigt boede hos, for C.F.Møller for ud af huset til et møde inden vi fik sagt ham, hvad vi kom for.

Nå, vi gik så til mødet med slagteriudvalget på Århus Rådhus. Unge uerfarne arkitekter, endnu i tyverne, placeret ved et stort bord mellem garvede kommunalpolitikere.
Om det var sammenligningen mellem den enormt svære stadsdyrlæge Koch der var årsag til, at vi blev omtalt i tredie person, som "de unge, tynde folk fra København" det ved jeg ikke, men det tegnede i al fald ikke godt.
Vi vidste om os selv, at vi aldrig havde fået bygget så meget som et hønsehus. Men viste udvalgsmedlemmerne det også?

Ind træder en rådhusbetjent i lokalet, afbryder udvalgsmedlemmernes drøftelser med højt at spørge: "Om der her er en arkitekt Termansen tilstede? Der er en opringning fra en professor Geiger, der øjeblikkeligt må tale med ham. Det er meget vigtigt!"

Under mødedeltagernes udelte opmærksomhed van-

drede jeg så ud til en telefon, hvor Geiger fortalte, at han havde læst om mødet i Stifstidenet og at han og hans kone da godt ville se os til middag efter mødet. Vi kunne mødes ved toget til Risskov.

Jeg gik tilbage til det afbrudte møde, og nu var stemningen en helt anden.
Vi blev som arkitekter antaget til at udføre et endeligt skitseprojekt inden et år. Morten kunne være vores konsulent og 2'præmietagerne, som vi var mest bange for, skulle kun være ingeniører.

Ved middagen hjemme hos Geiger fortalte denne, at han jo også var psykolog og at han, efter at have genkendt mit navn i avisen, havde besluttet at gøre gengæld for hjælpen i toget gennem Tyskland. En opringning på det rette tidspunkt fra ham skulle nok have sin virkning.

Til vor betænkelighed ved at skulle flytte til Århus, fremsatte han disse visdomsord:
"Nå ja, hvis man skal bo i en mindre by, så vil jeg foretrække Århus fremfor København".

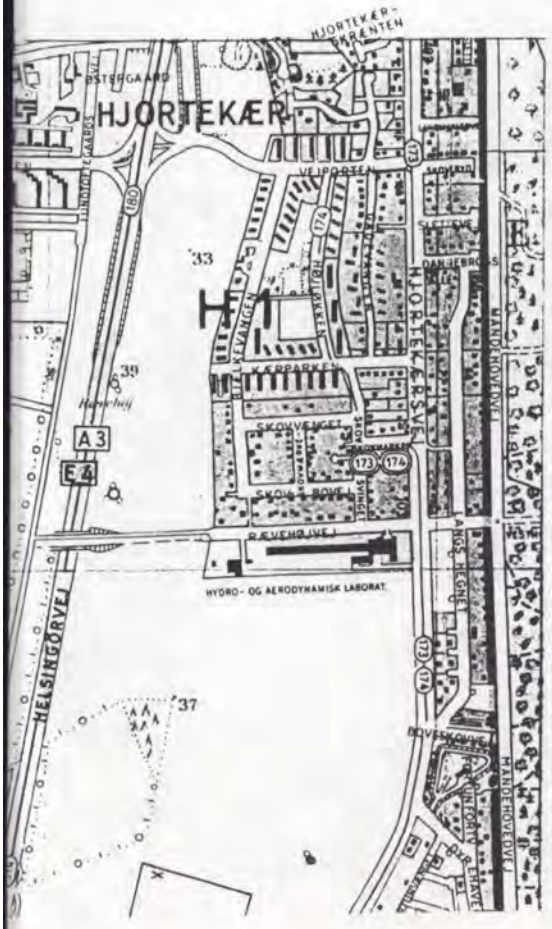

Hans giftede sig med sin svenske Vera og fik et af Arbejdernes Andelsboligforerings nye rækkehuse i Elementbyen i Hjortekær, hvor min søster Helle og hendes Finn, som jeg kendte fra de første skoleår, allerede var flyttet til, i et af de lidt større dobbelthuse.

Stedet kendte jeg som en byplansag. Jeg havde på Rådhuset beregnet det antal parcelhusgrunde, der kunne blive på arealet, der ejedes af København kommune. Der kunne blive ca. 200. Da så arealet blev stillet til rådighed for det første forsøg med elementhuse opført som række- og dobbelthuse i samme antal som beregnet ved parcelhusbyggeri, fik bebyggelsen alle tiders friareal, som arkitekt Jørgen Bo og havearkitekt C.Th.Sørensen forvandlede til skovbeplantning, græsplæner og sågar tennisbane.

Da Hans og jeg jo skulle arbejde sammen var jeg

pisket til også at få mig et rækkehus der. Det forudsatte at man var gift, men boligerne var vanskelige at udleje. Der var et indskud på kr. 500 og en månedlig leje på kr. 195,-. Og så lå det jo udenfor lands lov og ret.

Den venlige dame på Arbejdernes Andelsboligers kontor i Axelborg rystede opgivende på hovedet, da jeg oplyste om min ungkarlestand, men efter at have konfereret med en foresat spurgte hun med et skævt smil, om jeg da ikke agtede at gifte mig. Det kunne jeg jo roligt sige ja til, selvom det lå lidt tungt med hvem det skulle være.

Vi indrettede så tegnestue i mit soveværelse i Vejporten 35. Skabsdørerne blev fralægningborde og vi fik tegneborde m.m. fra "Byggebogens" leverandør.

DE TRE SEJRHERRER Her er de tre, der sejrede i Konkurrencen om en Kødby i Aarhus. Fra venstre den 25-aarige Arkitekt Hans Gade, den 29-aarige Jesper Termansen, begge København, og den 32-aarige Dyrlæge G. Mortensen, Virum, der 1942—46 var ansat ved Aarhus Sundhedskommission.

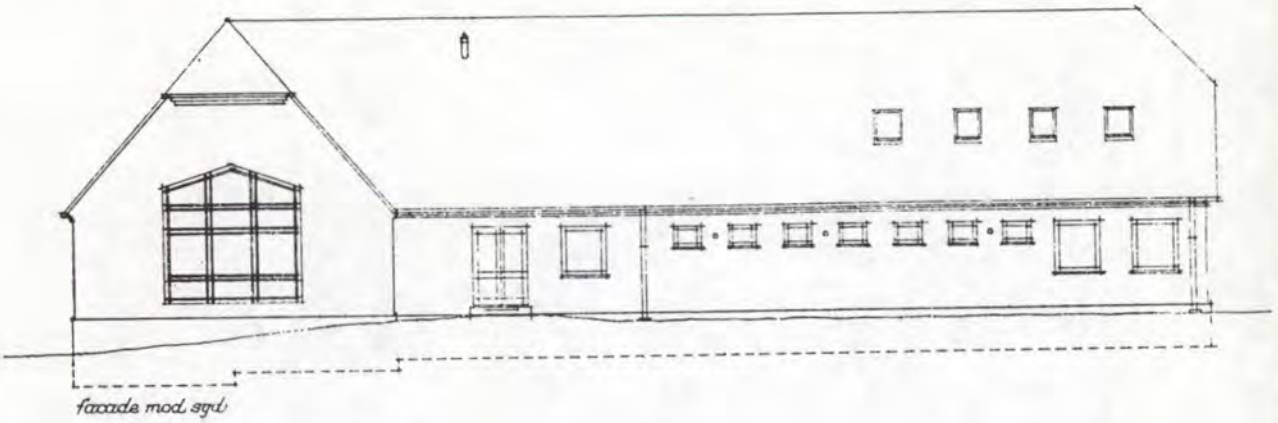

III.

"Social life and town planning" i Helsingør,
bolig i Hjortekær og
byplanarkitekt i Brøndbyernes kommune.

Hans var tegner hos Edvard Heiberg og det lod sig forene med projekteringen på Århus Kødby om aftenen og med en fremtid som praktiserende arkitekt. Men min stilling hos Siegumfeldt blev underlig perspektivløs. Jeg søgte råd hos ældre kollegaer, og om det nu var fordi man gerne ville af med mig eller man så en interesse deri, det ved jeg ikke, men stærke kræfter fandt ud at, at jeg skulle lade mig ansætte som byplanarkitekt i Brøndbyernes kommune, hvor Københavns kommune havde opkøbt et stort antal gårde, og derfor ikke var ligeglad med den byplanmæssige udvikling.

På sin vis ville det være hul i hovedet at flytte fra Frederiksberg og et arbejde på Københavns rådhus til et rækkehus ved Dyrehaven nord for københavn og så have arbejde ved Køge Bugt sydvest for byen. Og der var ingen offentlige transportmidler, der forbandt de to steder.

Men i al fald, så var tanken om at blive byplanpioner ganske tiltalende, og så ville jeg da også få en trediedel mere i løn.
Det havde også generet mig lidt, at folk troede, at der var nepotisme med i spillet, når jeg var blevet ansat på Rådhuset. Far var jo afdelings-

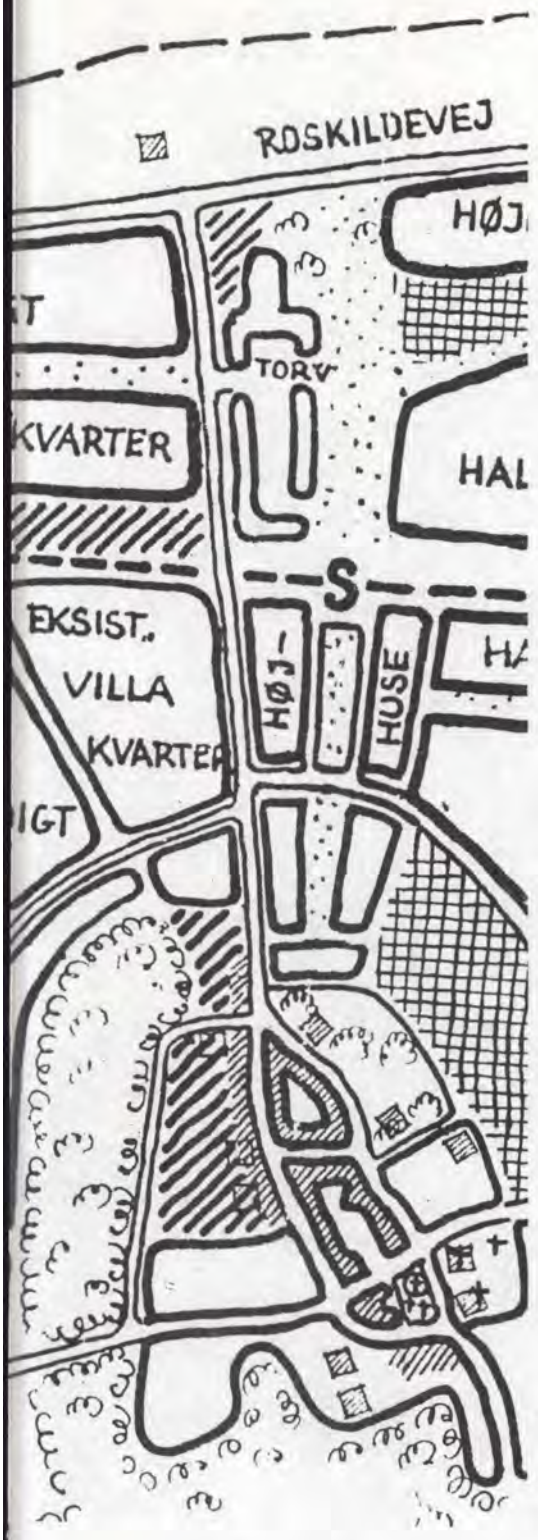

Brøndbyøster,
Byplanskitse.

chef under Stadskonduktøren, så tanken var nærliggende, men han havde ikke haft en pind med det at gøre og var blevet meget forbavset, da jeg kom hjem og fortalte derom. Da jeg nu talte om Brøndbyerne, fik jeg naturligvis hans historie om dengang han var lige ved at blive millionær. Herom senere.

Det var iøvrigt på tide at flytte hjemmefra. Jeg var fyldt 30 og måtte løsrive mig fra storfamilien med de fire generationer under samme tag.

I min fars gamle Orkland, model 29 kørte jeg så til møde med sognerådsformand Gudmund Høyer og kommuneingeniør Aakjær Ravn, der forklarede at opgaven først og fremmest bestod i, at udarbejde byplanvedtægter for landsbyerne Brøndbyvester og Brøndbyøster, således at deres karakter kunne bevares, uanset at Storkøbenhavn voksede ind over deres marker.

Jeg omtalte Sønderhoopgaven, og det faldt i god jord, for Aakjær Ravn havde en sommerhytte på Fanø. At han havde et fortid i Ribe Amts Vejvæsen og ejer en strøgejendom på Ribes hovedgade er jeg først blevet klar over, efter at jeg selv er kommet til Ribe.

Den 9 august 48 stillede jeg så i teknisk forvaltning, der havde til huse i en tidligere bagbygning, der nok har tjent som gymnastiksal til den nedlagte Brøndbyvester skole, der nu tjente som kommunekontor. Det var lidt af en nedtur, efter en forvænt tilværelse på Hovedstadens rådhus, hvor alt var perfekt og solidt.
Et forkontor hvor fru Hansen regerede, kommuingeniørens kontor og så et rum, hvor ingeniør Rasch ordnede alt om vej-og kloakforhold, og hvor ingeniør Tjerrild klarede bygningsinspektoratet. Der var intet forberedt til mig, men man fandt da et gammelt servantebord eller noget i den retning til mig.
Aakjær Ravn er en stor og kraftigt bygget mand,

Udsnit af plan-bilaget til byplanvedtægten for Brøndbyøster.

hvis stemme under diktering sammen med den efterfølgende hårde klapring af fru Hansens skrivemaskine gik lige igennem det tynde tværskillerum ind til os tre medarbejdere, hvoraf Rasch diskuterede priser med entreprenører og Tjerrild byggesager med folk.

Heldigvis kunne jeg kaste mig over rekognosceringen af Brøndbyvester landsby, og jeg gav mig god tid i det smukke sommervejr.

Turen Hjortekær - Brøndbyvester blev gjort på en lille motercykel, ikke stort kraftigere end en moderne knallert. Den havde jeg kun kunnet købe på indkøbstilladelse efter en længere anbefalingsskrivelse fra kommunen. Ringvej B3 var kun færdig på de åbne strækninger og næsten uden trafik. Hver tur var noget af en ekspedition, ikke mindst da det senere blev vintervejr.

Men vi er slet ikke færdig med sommeren 48. Den opmærksomme læser af disse navlebeskuende betragtninger vil erindre, at jeg var blevet programsekretær ved et internationalt kursus i Helsingør, som skulle løbe af stabelen d. 30 august 1948. Hvis jeg skulle have glemt det ude i Brøndbyvester, så skulle professor Steen Eiler Rasmussen nok minde mig derom ved dagligt at ringe om enkeltheder i programmet.
Fru Hansen havde ikke samme respekt som slagteriudvalget i Århus for professorale opringninger. Hun tilkendegav sin misfornøjelse med disse Brøndbyerne uvedkomne afbrydelser i hendes ansvarsfulde renskrifter af entrepricekontrakter m.v. Men jeg havde jo da ved ansættelsen betinget mig at kunne virke for og deltage i dette for vort land så vigtige byplaneksperiment.

Italienerne i Leiden - jvf. Forsiden

Midt i problemerne med Århus Kødby, med nyt arbejde i Brøndbyerne og flytning til Hjortekær ankom et hold italienere, bl.a. den fortræffelige Amalia, der i Milano havde taget mig med i Scala-Operaen og indført mig i hendes hjem med anebilleder i flere rækker. Det betyder virke-

IL CONTE ING. DON GIUSEPPE
RUSCONI CLERICI PARTECIPA IL
MATRIMONIO DI SUO FIGLIO GIULIO
CON LA NOBILE SIGNORINA
DOTT.
EDOARDA DE PONTI

IL NOB. DOTT. GASPARE DE PONTI
E LA N. D. ROSA DE PONTI DEI CONTI
ARBORIO MELLA DI CASTELLALFERO
PARTECIPANO IL MATRIMONIO DELLA
LORO FIGLIA EDOARDA COL CONTE
ING. DON
GIULIO RUSCONI CLERICI

lig noget at komme indenfor i et italiensk hjem, men desværre var det den yngre søster og hendes højadelige veninde, som jeg var betaget af dengang. I grevens hjem var jeg ankommet som en hund i et spil kegler. Grevinden havde den kommende svigerfamilie på besøg, de unge var rejst og jeg blev efter en nat sendt over til Carolas og Amalias familie, hvor også Carola var blevet forlovet og var bortrejst. Men jeg fik skam senere højtidelige bryllupskort og indbydelse til at deltage i festlighederne.

Men Amalia med en anden veninde og dennes kavaler skulle nu underholdes med Københavns og omegnens seværdigheder, og hertil blev Walther og fars gamle salonvogn mobiliseret. Kursuset i Helsingør havde ikke passet ind i deres rejseprogram, der omfattede hele Skandinavien. Amalia og jeg udvekslede breve på, for mit vedkommende tvivlsomt, engelsk i lang tid efter besøget, hvor det iøvrigt viste sig, at min gamle far mestrede det italienske til fuldkommenhed, til skam og skændsel for mig.

Om "Scial life and town planning" på "Danmarks internationale Højskole" i Helsingør har jeg selv og andre skrevet i "Arkitektens ugehæfte" Årgang L nr. 17, 33 og 44, så dertil kan henvises.
Det var for mig endnu en kovending fra landsbymiljøet i Brøndbyvester til at være det samlende midtpunkt mellem et lille hundrede hovedsageligt unge byplaninteresserede fra alverdens lande. Ingen tvivl om, at det blev en succes. Men som sædvanligt fulgte jeg den ikke op, men dummede mig da jeg efter afslutningen kørte Steen Eiler Rasmussen og forstander Peter Manniche fra Helsingør til København i fars føromtalte salonvogn, der under hele kursuset havde gjort tjeneste som vort eneste transportmidel i det daglige. Det var en lidt vanskelig kørsel, for der var gået hul på kølersystemet, og med mellemrum stod kogende vand i et sprøjt op fra motoren, og jeg

måtte ud og hente vand i bilens glasaskebæger, hvor jeg nu kunne få det.

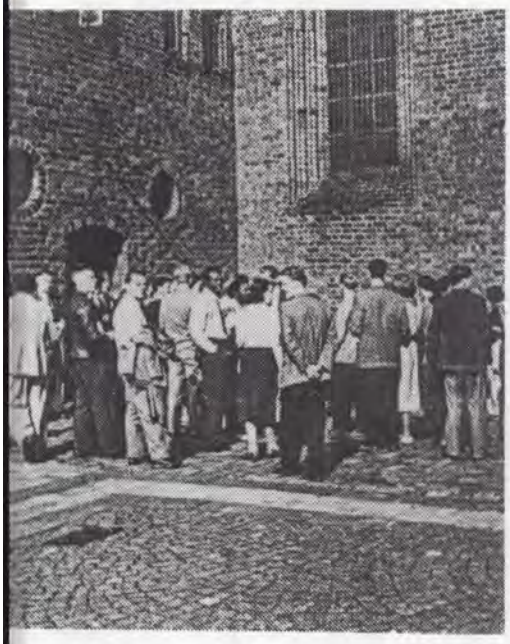

Besøg i Skt. Marie kirke og Karmeliterklostret i Helsingør.

På et tidspunkt, hvor vognen ikke kogte, lænede Steen Eiler sig frem fra bagsædet og sagde til mig:
"Nå, Termansen, kunne De tænke Dem at gentage kursuset til næste år"?
Da begik jeg mit livs dumhed. Eller en af dem! Jeg svarede over skulderen, at det kunne jeg ærlig talt ikke. Nu skulle jeg lave rigtig byplanlægning ude i Brøndbyerne.
Lang tavshed på bagsædet. Så begyndte Manniche og Steen Eiler at tale om noget andet, - vel om nybyggeri på højskolen.

Først for en del år siden, under åbent hus på Christiania, fik jeg igen kontakt med Steen Eiler. Vi mindedes de gamle dage, og hjemkommen til Ribe sendte jeg ham bogen "Fanø - bebyggelse og landskab" med min artikel om Sønderho, og han sendte mig en smuk tryksag om "Rungstedlund".

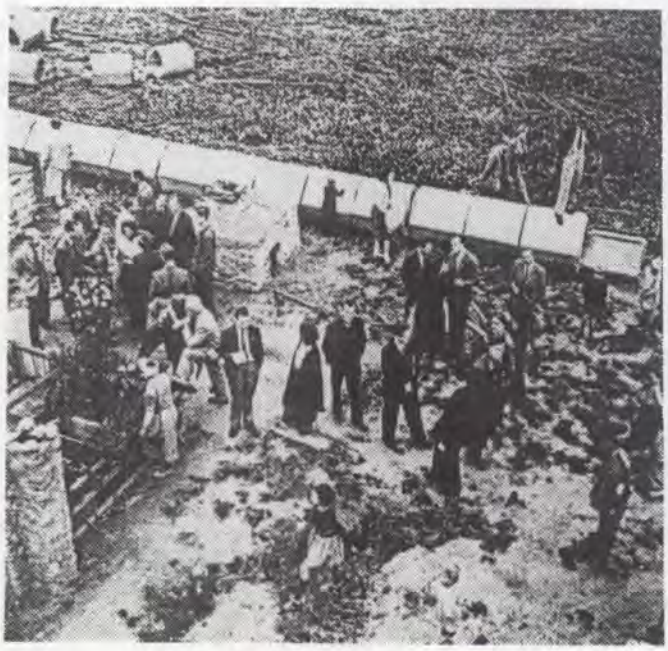

Besøg på skrammellegepladsen i Emdrup.

SOCIAL LIFE AND TOWNPLANNING

30th August
11th Sep

Summercourse for students of all countries from August 30th to September 11th 1948

CERTIFICATE

for regular attending.

_____

attended the lectures on the historical and social development of our society illustrated by architecture and townplanning, held at the International Peoples College in

ELSINORE *(Helsingør)*

arranged by
Danish International Students Committee, *and*
The Academical Architect Association.
Copenhagen, Denmark.

*Elsinore, the*_____

Kaare Grønbech.

Steen Eiler Rasmussen. **J. Termansen.**

Fra kørekortet til både bil og motorcykel.

Tilbage til det væsentlige, Brøndbyerne. Men også her kan jeg for så vidt henvise til noget tilligere skrevet, nemlig min artikel i tidsskriftet "Byplan" nr. 24, årgang 53: 2 byplanvedtægter med bevaringsproblemer".

Heri er bl.a. gengivet den rekognosceringsplan, der kom ud af mine sørgmodige vandringer rundt i Brøndbyvester landsby.

Det sørgmodige skyldes nu ikke så meget det her beskrevne, men mere den definitive afslutning på det samkvem, der var begyndt hin iskolde togrejse i 1945 med spørgsmålet om hjælp til dette her Sygehusprojekt i Arkitektskolens H2 fra den mig dengang ubekendte nybagte operationssygeplejerske.

Nå, jeg havde nu også andre jern i kikkerten, som kunne plejes, som ræven sagde om spildt mælk!

I Hjortekær blev der nu ikke meget tid til private sidespring. Efter den daglige køretur tilbage fra Brøndbyvester, smed jeg noget røget snitte på panden, og efter at dette spartanske måltid var fortæret var det ind til Århus Kødby i soveværelset, hvor så Hans stødte til i det omfang som Vera tillod det.

Her ankom så ingeniørerne Ostenfeld og Jønson (idag verdensfirmaet Cowiconsult A/S) - Jønson hurtig og energisk og Ostenfeldt mere forbeholden.
"Nå, det er her man arbejder" sagde Jønson, og så sig rundt i den 2½ værelses rækkehuslejlighed med slet skjult undren.

Der indgik fire højhuse til industriformål i projektet. Hans, der var formgiveren, havde forelsket sig i sekskantede højhuse, à la Codanhus.
"Hvad synes ingeniørerne om dem?"
"Vi ville græde" lød Jønsons svar. Så blev højhusene firkantede.

Vi havde mange møder hos civilingeniør Wernberg, der var den egentlige slagterisagkyndige.

Morten og Wernberg regnede på behovet for et offentligt slagteri af det format, som programmet lød på, og fandt at det var vildt overdrevent, b.a. fordi slagtermesterne i mindre grad slagtede selv.

Alligevel kom det som en overraskelse da vi i radioen hørte, at Århus havde opgivet den store udbygningsplan til fordel for en mere beskeden om- og tilbygning af det bestående.
Heldigvis havde vi dog i marts 50 afsendt vort projekt til Århus kommune, og modtog straks skitsehonoraret efter Arkitektforeningens regler herfor.
Ved et efterfølgende møde fik vi overdraget projekteringen af det senest vedtagne, der sandeligt også var en betydelig opgave, men som ikke kunne bære en flytning til Århus, og for mit vedkommende, en opgivelse af en fremtid indenfor byplanlægning. Så det blev Hans, der arbejdede videre med Århus.

Ansættelsen i Brøndbyerne var jo kun noget , der skulle være midlertidigt. I forsommeren 50 blev jeg deltidsansat hos Den kommitterede i Byplansager, idet jeg almindeligvis 2 dage om ugen tog til Brøndbyerne. Det endte med, at jeg kun tog derud for at passe byggeopgaverne.

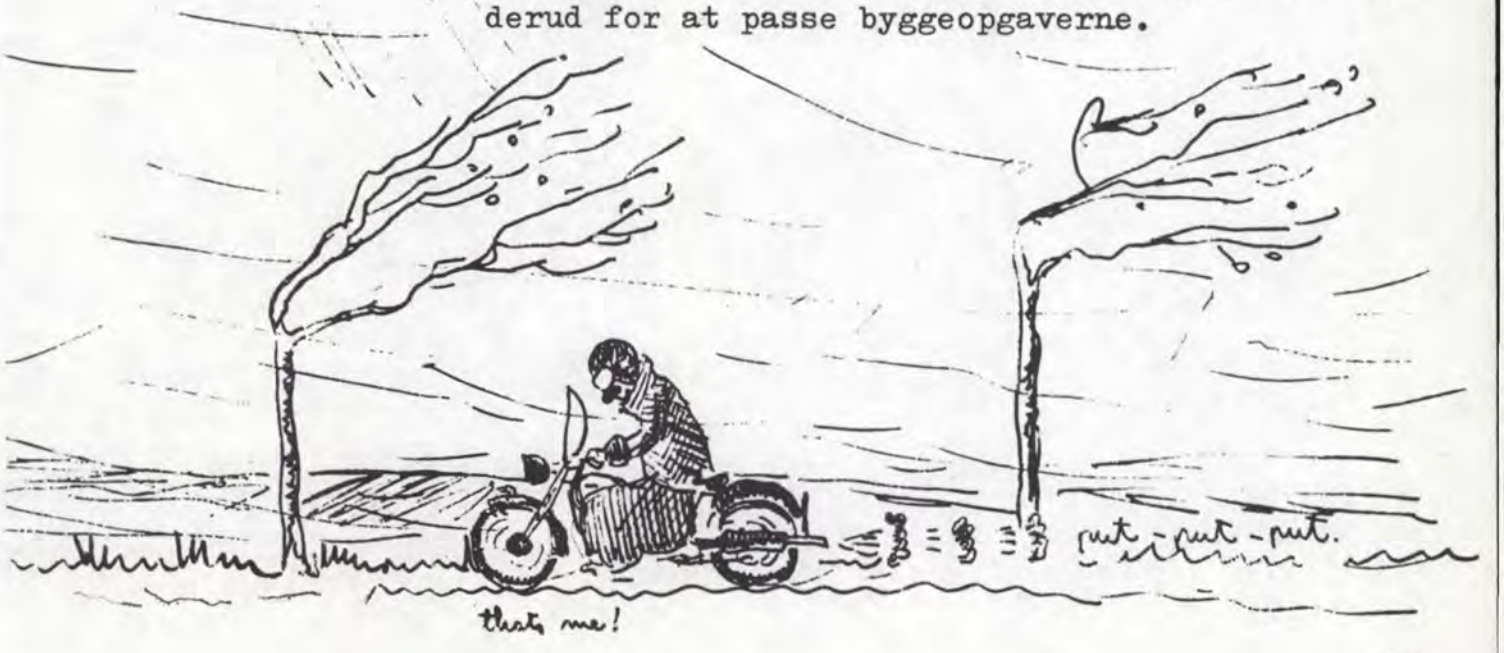

Denmark in winter-time!
J.T.

Udover de to landsbyer var der i 1948 i Brøndbyernes kommune en sammenhængende bebyggelse langs Gammel Køge Landevej og mod grænsen til Glostrup et ældre villakvarter, kaldet "Vesterled". Ved den kommende Brøndbyøster Station var opført nogle tre-etages boligblokke, og Brøndbyøster Torv med de otte højhuse var på tegnebrædtet hos professor Kay Fisker.

Aakjær Ravn spurgte mig en dag, om det var min far, der i sin tid havde været landinspektør på "Vesterled," hvilket jeg kunne bekræfte. Sammen gik vi en tur i kvarteret, hvor man var ved at anlægge fortorv, nu næste tredive år efter at udstykningen havde fundet sted.
Jeg erklærede, at "Vesterled" var noget af det pæneste jeg havde set, hvilket morede Aakjær Ravn og blev refereret til sognerådsmedlemmerne som en vittighed, men det var faktisk alvorligt ment. Med sine tilløb til torvelignende pladser, hække langs de grusede veje og den lidt primitive bebyggelse var der noget for mig tiltalende ved kvarteret, som man savner ved de alt for færdigstøbte villaområder, der ellers er normen.

Om "Vesterleds" tilblivelse kan jeg berette følgende, sådan som jeg huske historien fortalt; men med mine kommentarer indføjet i parentes.

Fra det 1'ste nordiske Landinspektørmøde 1920.
Far på talerstolen.

Efter første verdenskrig var der stor bolignød i København. Det stærkeste politiske parti satsede på andels- og boligforeningsbyggeri (personificeret i Kristian Bolignød), men fra andet hold ville man godt vise, at privat udstykning med parcelhuse kunne være en løsning.
De henvendte sig til far (der i 1917 var blevet chef for Stadskonduktørens kortlægningafdeling, men som åbenbart blev betragtet som særlig kendt med vestegnen. Bl.a. fortsatte han som medlem af kommissionen til etablering af en banelinie til Køge og drev en pæn lille søndagspraksis som landinspektør navnlig i Rødovre og Hvidovre) om at finde et stort areal til en ny villaby.

Far fandt ud af, at ejeren af den store landbrugsejendom Ragnesminde (32,2 Td. H. ca. 138 hektar, vistnok ejet af proprietær Knipshildt) godt ville udstykke. Sammen med civilingeniør Frede Petersen udarbejdes så en udstykningsplan for en haveby efter de nyeste engelske forbilleder.
(Jeg har fundet planen indlagt i Raymond Unwins store bog:"Town planning in practice" fra 1911; heri lå også fars artikel fra "Tidsskrift for Opmaaling og Matrikulsvæsen" jan. 1918 om: "Landinspektørelevernes mangelfulde Uddannelse", der må være den artikel , som er omtalt i samme tidsskrifts 21 bind 12 hæfte, dec. 1957 i nekrologen sådan:
"Mon ret mange i dag er klar over, at Termansen så tidligt som i 1917 i en stærkt agitatorisk artikel i tidsskriftet erklærede, at det var en stor mangel ved landinspektørundervisningen, at faget byplanlægning savnedes, og at han ved et kredsmøde i 1918 indledte en diskussion herom -")

Nr.1 f.v. Julius Termansen nr.3, Kristiansen fra Silkeborg.

Planen, der omfattede ca. 670 parceller, foruden pladser og et parkanlæg, blev optegnet lagenstort og præsenteret for sognerådet i dets mødelokale på et loft på en af Brøndbyvesters gårde. Man kom hertil gennem en loftslem.
Da sognerådsmedlemmerne havde set på den store plan, erklærede de alle som een, at sådan noget ville de ikke være med til, underforstået at det kunne jo helt forrykke den politiske situation i kommunen med så mange tilflyttere.
Stemningen blev pinlig, da far hertil oplyste, at lovgivningen ikke gav sognerådet nogen mulighed for at modsætte sig udstykningen. Det tegnede til udsmidning.
Situationen blev reddet da far så spurgte, om de ikke skulle have nogle bajere. Hvis en af sognerådsmedlemmerne ville hente en kasse øl, så ville han da godt være giver.
Øllet blev hentet og drukket og man skiltes i fordragelighed.

De mange grunde blev så afsat i marken, og en

aviskampagne blev sat ind. "Billige grunde, klar til bebyggelse på jord med 2 alen muld (muligvis stod der kun 1 alen, men det er også meget?). Særtog til Glostrup station Søndag d. o.s.v."

Folk strømmede til. Salget gik strygende de følgende søndage, men så gik der politik i det. Den modsatte politiske fløj skrev artikler om falsk reklame. Der var ingen steder i Danmark et muldlag af en sådan tykkelse. Der blev anlagt retssag, som udstykningsselskabet ganskevist vandt, fordi dommeren mente, at vel var der ikke det angivne muldlag, men det var immervæk Danmarks bedste jord, takst 24.
Sagen blev rejst i folketinget og førte til vedtagelse af Parcelsalgsloven, der giver kommunerne en mulighed for at forhindre udstykninger, hvis de vedtager, at loven skal gælde for deres område. Det er faktisk den første byplanlov, ælend den, der almindeligtvis får ord for at være den første.

Alt dette medførte, at grundsalget i "Vesterled" ophørte totalt, ja mange købere fortrød og trak sig ud, og dem der blev tilbage måtte overtales til - eller købes til - at vælge andre grunde indenfor et begrænset udsnit af planområdet, det der nu er "Vesterled" og som på kortet let lader sig udskille som en planlagt firkant med skråvej-ene "Nordporten" og"Sydporten" som et romantisk indslag.

Den fortjeneste i millionklassen, som far på et tidspunkt troede var hjemme, forduftede i den blå luft, men han kunne da glæde sig over, at have været årsag til en ny lov!

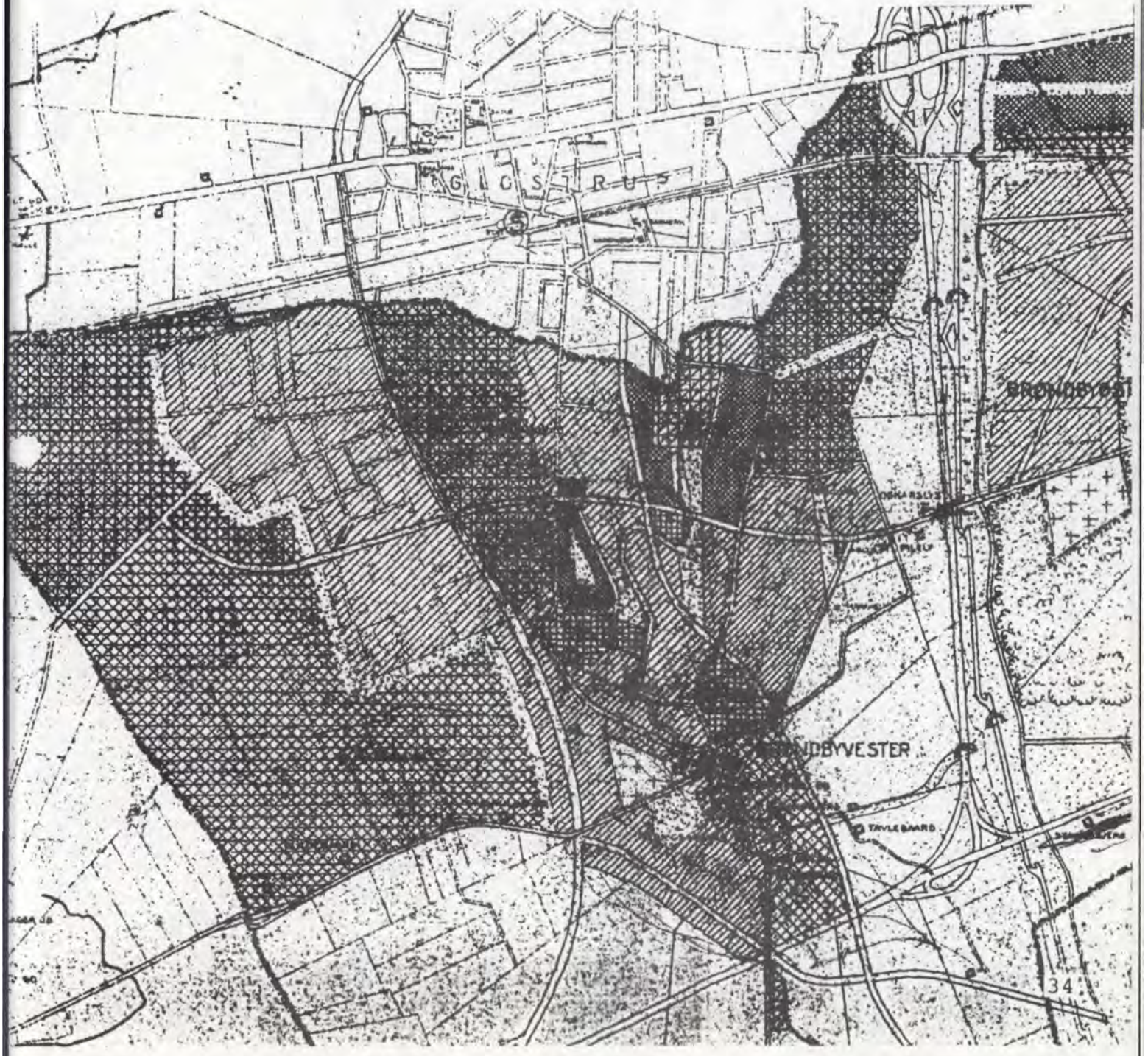

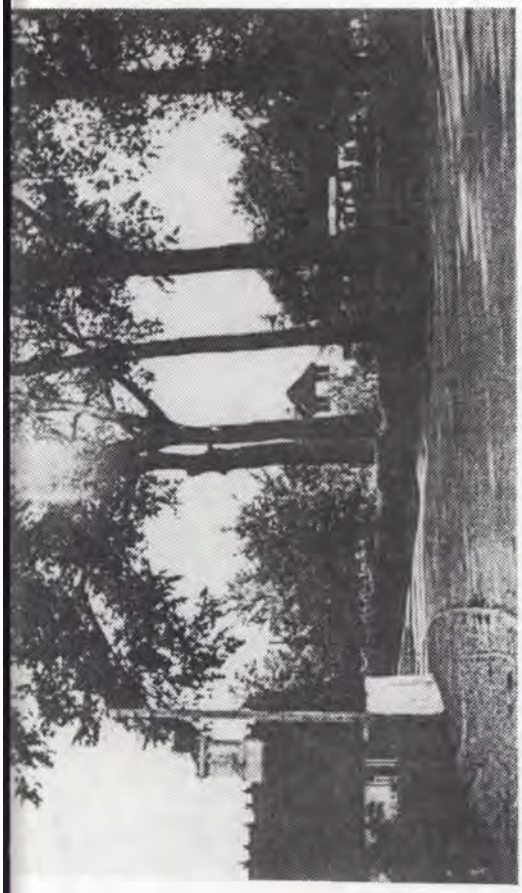

Indkørslen til Brøndbyøster nordfra i 1948.

Byplanvedtægterne for Brøndbyvester og Brøndbyøster er udførligt beskrevne i den foran nævnte artikel i tidsskriftet Byplan, så her skal kun omtales nogle enkeltheder, der ikke er nævnt heri.

Jeg skulle jo anvende Parcelsalgslovens barnebarn Byplanloven i et ekstremt tilfælde, hvor en eksplosiv byudvikling skulle forhindres i at ødelægge den bestående landsbykarakter. Det var dengang nytænkning.
Meningen var, at de kommende slægter i de nye planetbyer skulle fornemme deres rødder i den danske landsby.

Megen tid gik med at kolde styr på de mange matrikelsnumre, der efter god byplanskik først skulle nævnes under området for hele vedtægten og dernæst gentages for delområderne, men bestemmelserne som sådan var ikke så vanskelige. Nye huse skulle være nøjagtige som de gamle, så var der nok ingen, der havde mod på at forny husene.

Men den fremtidige administration måtte have en registrering af det bestående. Den skulle indgå i vedtægten. I dag ville man udarbejde en hel bog med beskrivelse af de enkelte huse og med fotografier og tegninger. Dengang var der ingen fortilfælde af den slags, og det ville også gå langt ud over det, som sognerådet havde forestillet sig at ofre penge på.

Jeg anvendte den teknik som Bredsdorff havde lært mig i Sønderho- opgaven, men i stedet for at udtegne de mange oplysninger på et antal kort, tegnede jeg det hele sammen på en plan, idet stregretningen i skraveringen angav byggeteknik og materialer efter et snedigt udtænkt system. Planen indeholdt også angivelse af bevaringsværdige beplantninger og træer, samt grænserne for delområderne.

I den maskinskrevne førsteudgave indgik også eksempler på mer eller mindre ønskelige husudformninger, men denne tegning kom ikke med i den trykte udgave.

taghældning:

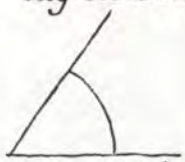

max 60°

At rekognosceringsplanen med de mange oplysninger i sort - hvid streg på godt og ondt må have gjort et vist indtryk i byplanverdenen ses af, at den blev sat i glas og ramme og ophængt på officiantgangen hos Den kommitterede i Holbergsgade, og det skete helt uden min viden og medvirken.

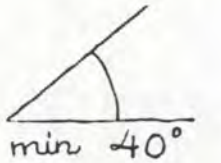

min 40°

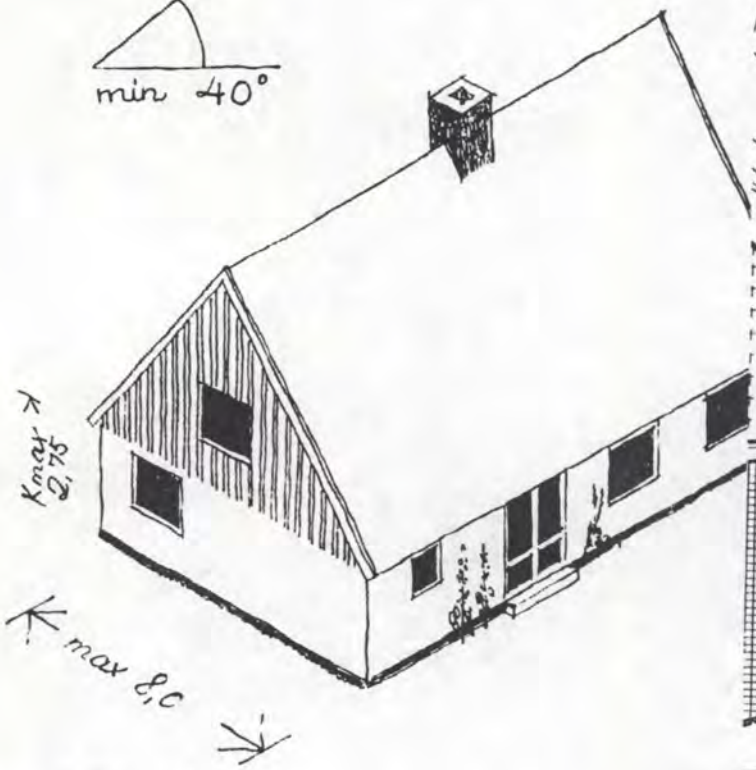

område A.
ønskelig udformning.

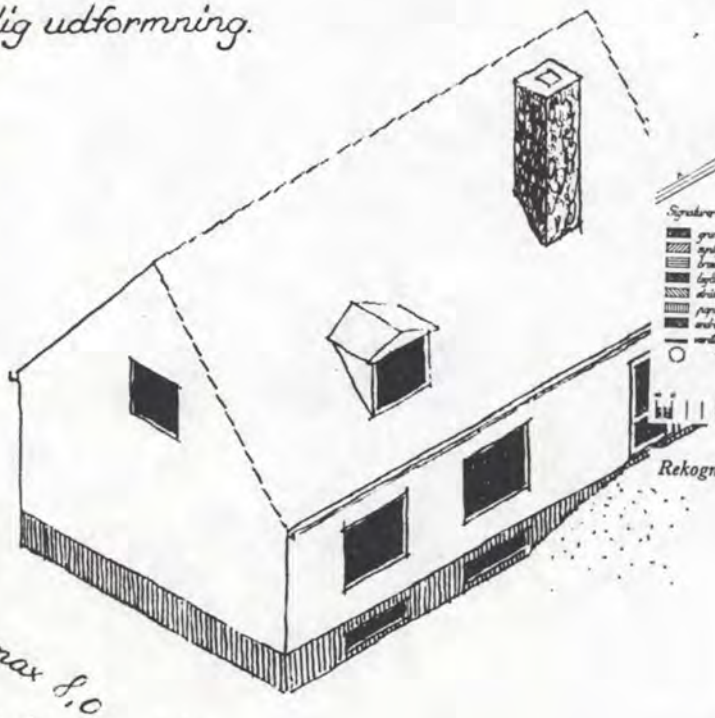

område B.
ønskelig udformning.

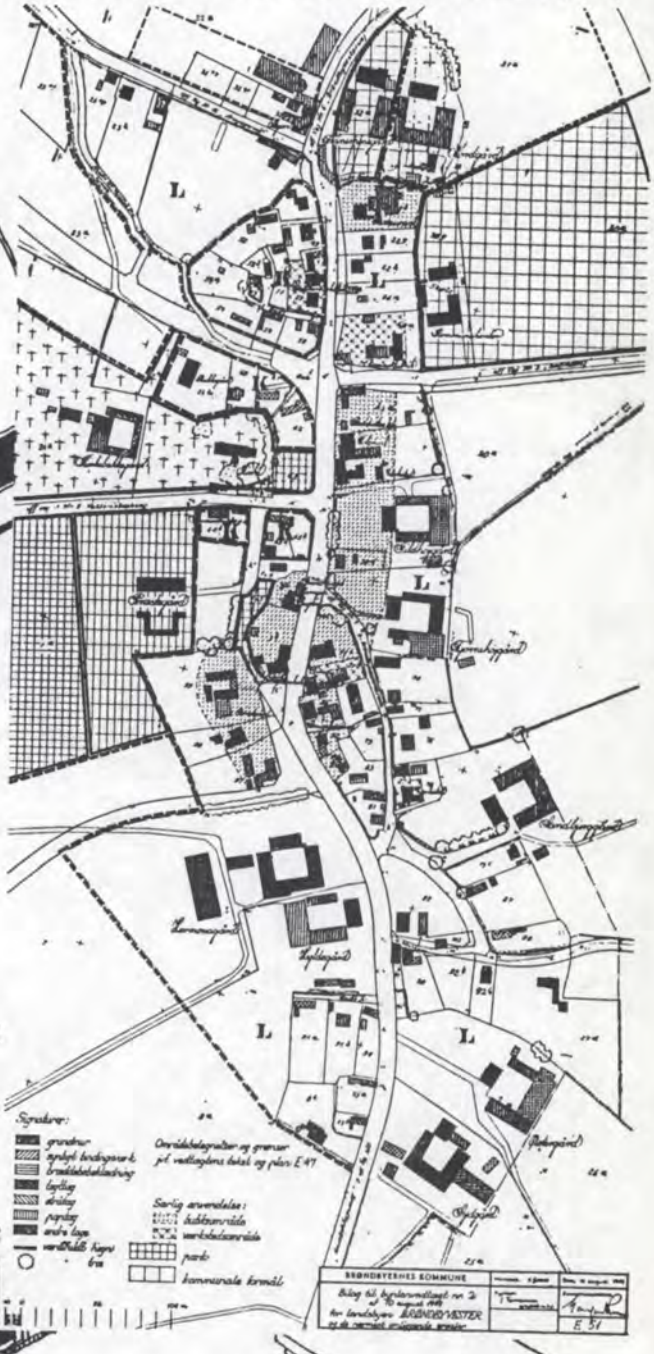

Rekognoscerings- og zoneplan for Brøndbyvester landsby

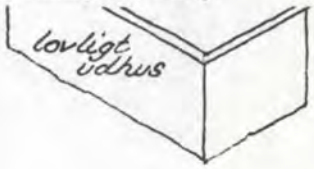

Illustration til en byplanvedtægt for Brøndbyvester tegn nr E46.

Landinspektør, kontorchef Kai Hendriksen t.v. 1920.

Aakjær Ravn tog mig med til en drøftelse med Den kommitterede i Byplansager Kai Hendriksen på dennes kontor i Hafnia- bygningen i Holbergsgade, altså ikke i nr. 23, hvor jeg senere skulle få mit kontorlokale hos Den kommitterede.

Det var en lidt underlig situation , for Hendriksen havde jeg kendt fra min tidligste barndom, som fast middagsgæst sammen med sin frue, og hans to sønner havde været mine søstres første balkavalerer. Jeg har endnu lyden af hans præcise hvislestemme i mit øre, når han ved kaffen og cognacen berettede om de seneste intriger i Matrikeldirektoratet.

Nu sad jeg overfor ham og fik bekræftet vigtigheden af, at det ikke skulle gå Brøndbyerne som det var gået med landsbyen Herlev, hvor kun kirken er tilbage af det gamle.

Senere var jeg med som mappebærer i en forhandling på Københavns Rådhus med stadsingeniør Forchammer og dennes medarbejdere, som jeg jo kunne have været en af, hvis jeg var blevet ved min busk.
Emnet har vel været Københavns kommunes mange landbrugsejendomme i Brøndbyøster og ikke mindst fremtidsplanerne for kysten langs Køge Bugt.
Her ville Brøndbyernes kommune i den byplan,som jeg arbejdede på, kun reservere en enkelt grund til offentligt formål, d.v.s. park og adgangsareal til stranden. Mere havde kommunens beboere ikke brug for, mente man.
Forchammer ønskede at tilgodese Storkøbenhavns interesser og mente noget helt andet.
Forhandlingen var gået i hårdknude, men helt uventet spørger Forchammer så om min mening.
Med skam må jeg indrømme, at jeg ikke havde nogen mening. Jeg blev bare befippet og svarede vist meget svævende, men jeg sad jo også som en lus mellem to negle i den situation.

Men det kan også være galt, at være for godt forberedt. I oktober 48 blev det bebudet, at der skulle være forhandlinger om den planlagte S-togs-

linie langs Køge Bugt og om den fremtidige bydannelse her. Til den ende tegnede jeg dels et forslag til en jernbanebro over Brøndbyvestervej, for at en åben forbindelse kunne etableret mellem den eksisterende strandbebyggelse og de kommende bebyggelser nord for banelinien, dels en stor bebyggelsesplan for den nye S-bane by.
I den søgte jeg at indpasse de bestående levende hegn - hvad der selvfølgeligt var at gøre et stor nummer ud af en ligegyldig detalje. Bebyggelsen skulle være treetages boligblokke og 10 stk. højhuse. Diverse kulturelle institutioner, Bypark og skrammellegeplads manglede heller ikke.

Arkitekt Eske Kristensen stillede til møde om sagen. Han affærdigede min plan med, at sådan skulle det i al fald ikke være. Og det blev det så heller ikke, - som bekendt!

Det er en uinteressant plan, også når jeg ser på den i dag, men gad vide om den alligevel ikke ved en bearbejdning kunnet have givet et bedre miljø, end det der nu er kommet ud af den spændende planlægning, der ligger bag bebyggelsen "Brøndby Strand".

PS. I sin bog "Forunderlige menneskesind" fortæller Steen Eiler Rasmussen, at han i 1965 sammen med stadsingeniøren tegnede en plan for Brøndbystrand, som blev kasseret.
Vi er altså nogle stykker, der kan melde hus forbi!

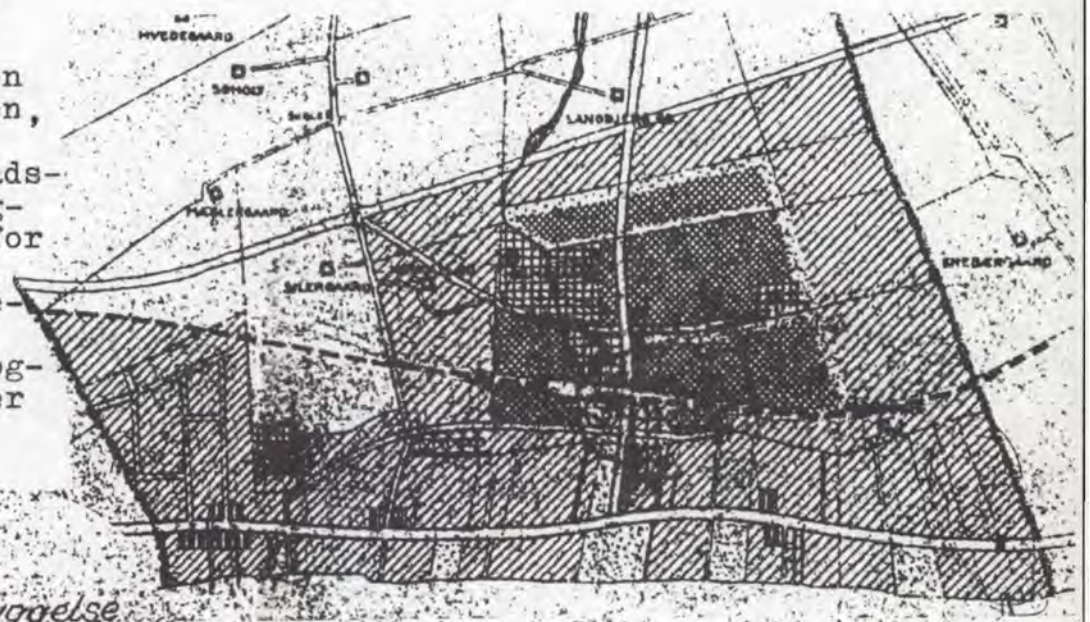

Signaturer:
etagehusbebyggelse
parcelhusbebyggelse
industri og værksteder
" " "
drivhusgartneri
rensningsanlæg
eller drivhusgartneri
kolonihaver
centerbebyggelse
forretninger
park - fredet omr

1:20.000

Også arkitekt Thorvald Dreyer stillede med en stor bebyggelsesplan. Det var nogle arealer nord for Brøndbyvester landsby, der skulle udnyttes til etagebebyggelse. Nu havde jeg lært at være kritisk, så efter de mere byplanmæsige betragtninger om legepladser og afstand til fredede gravhøje, kom jeg med en kritik af hans facader, der havde nogle "skin-altaner", vist nordvendte. Det kom jeg ikke godt fra. Han blev synligt vred og erklærede i mine foresattes nærværelse, at den side af sagen skulle han nok tage sig af. Og det havde han jo ret i.

Nu var jeg dog ikke uheldig hvergang. I en meget stor forsamling af repræsentanter for de store boligselskaber blev anvendelsen af hele det store område mellem Brøndbyøster og Avedøre drøftet. Også Københavns kommune var repræsenteret som ejer af flere af gårdene i området. Magistraten havde fastsat en meget lav udnyttelsesgrad, vist

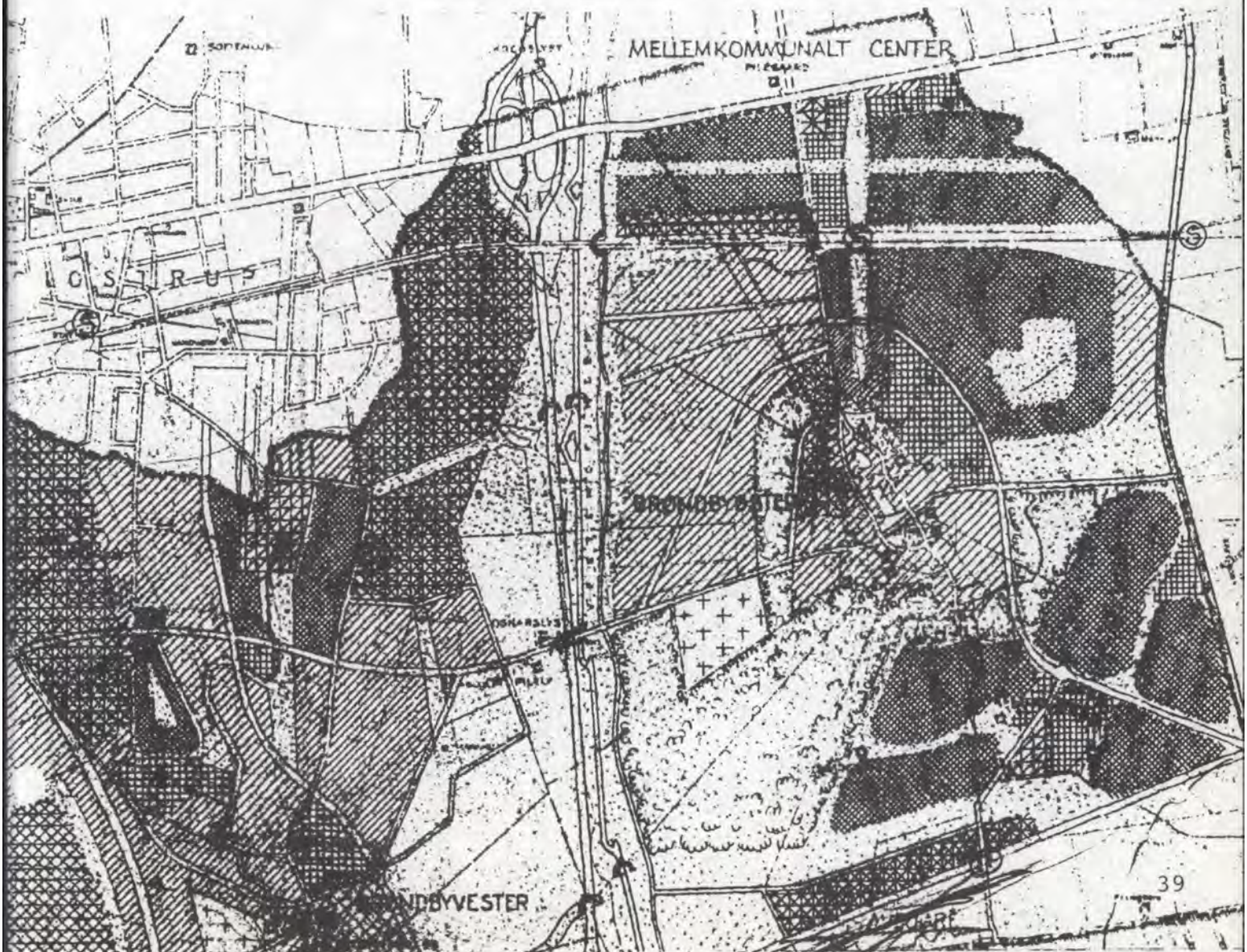

0,2. Brøndbyernes kommune disponerede over en gård i området, men var næppe interesseret i en bebyggelse her foreløbigt.

Om det var Høgsbro eller en af de andre arkitekter fra boligselskaberne husker jeg ikke, men talsmanden erklærede , at den udnyttelsesgrad kunne de ikke få noget fornuftigt ud af. Så så de hellere, at etagebebyggelsen blev koncentreret på en del af arealet, og at man udlagde resten som friareal.
"Som skov,f.eks." sagde Københavns repræsentanter.
"Ja, hvorfor ikke" svarede arkitekterne.
"Hvis Brøndbyernes kommune vil lægge deres andel af friarealet ud til skov i samme omfang, som Københavns kommune, så skal vi nok sørge for beplantningen, så der kommer en rigtig skov ud deraf",sagde så Københavns repræsentanter.
"Top",sagde Aakjær Ravn."Men jeg må lige have det godkendt i sognerådet".

Det blev det så, og derfor har Brøndbyøster fået en skov anlagt,før den meget større"Vestskov"blev til virkelighed.Bebyggelsen blev ikke realiseret.

Nu arbejdede jeg netop med sidste redaktion af byplanvedtægten for Brøndbyøster landsby. Den var omtrent godkendt af sognerådet. På dispositionsplanen af sep. 49 trak jeg så skoven op omkring vestsiden af landsbyen, som et skovbælte mellem denne og det kommende villakvarter nordvest for landsbyen. Det blev aldrig drøftet med nogen; jeg gjorde det bare. Og Københavns kommunes skovrider Krarup plantede træer også her, så landsbyen er i dag omgivet af Brøndbyskoven på tre sider.

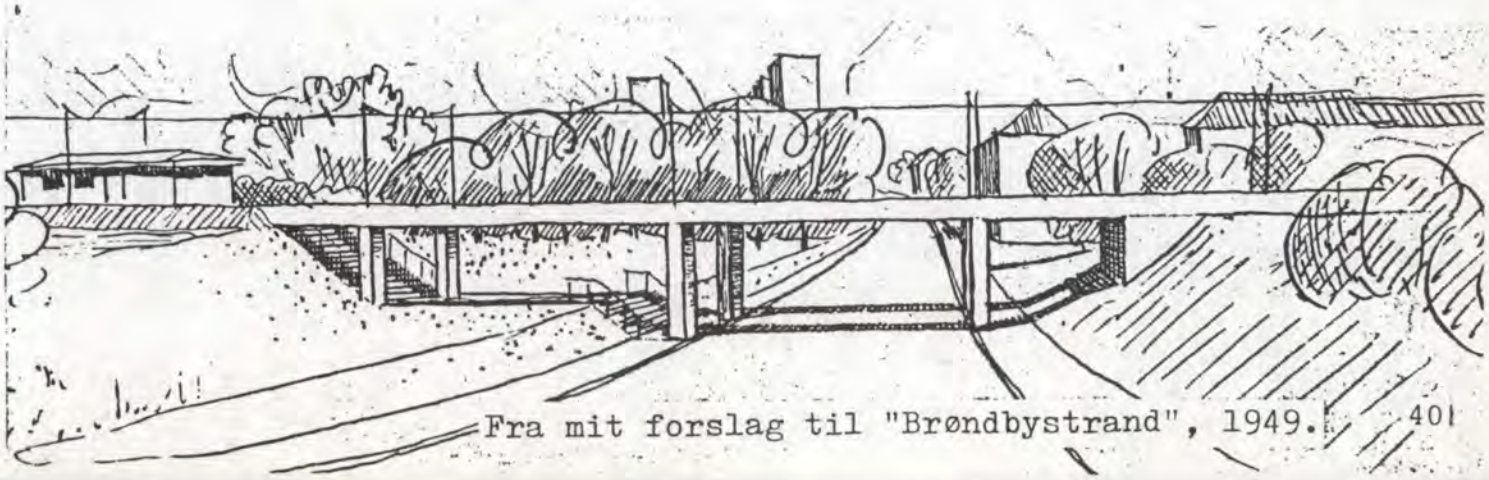

Fra mit forslag til "Brøndbystrand", 1949.

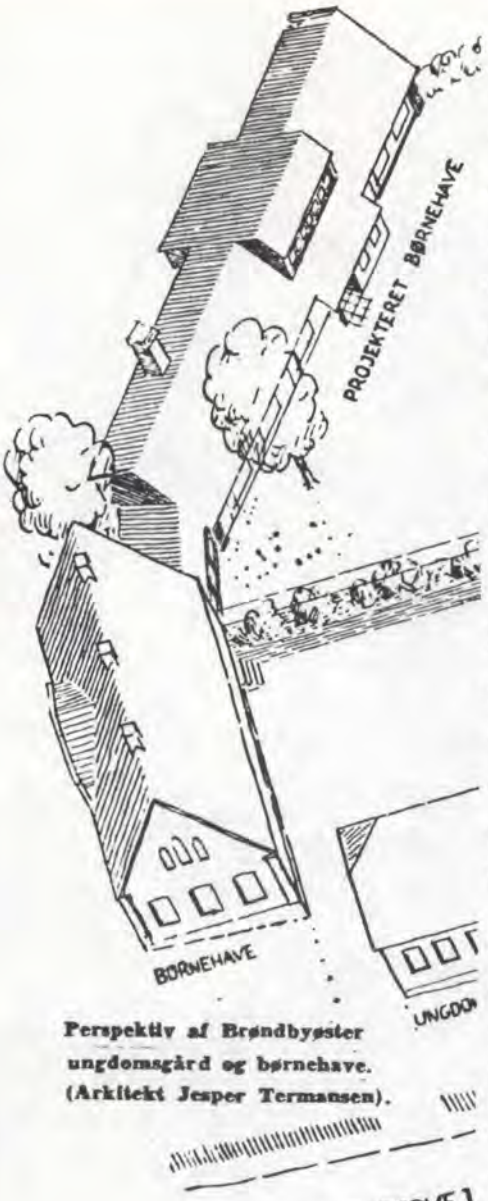

Perspektiv af Brøndbyøster ungdomsgård og børnehave. (Arkitekt Jesper Termansen).

Kransen over Brøndbyøster ungdomsgård blev i lørdags hejst i overværelse af borgmester Jens Chr. Jensen og flere af Brøndbyernes kommunalbestyrelsesmedlemmer samt bygningens håndværkere og arkitekt Jesper Termansen.

Den nye ungdomsgård er en vinkelformet eenetages bygning med udnyttet tagetage og opføres på tomten af den gamle Brøndbygårds tidligere udbygninger. Det var oprindeligt tanken, at man ville have anvendt de gamle længer som ungdomsgård ved at foretage en restaurering af dem, men det viste sig ved nærmere undersøgelse, at det ikke kunne betale sig. Der er dog anvendt en del materialer navnlig sten fra den gamle bygning i den nye ungdomsgård.

Ungdomsgården er bygget således, at den arkitektonisk falder naturligt sammen med den ældre bebyggelse i Brøndbyøster by, og som bekendt har Brøndbyernes kommunalbestyrelse ladet udarbejde og tinglyse en byplan over Brøndbyøster by, efter hvilken den gamle kirkelandsbys eksisterende bygninger skal bevares i deres nuværende form frem i tiden som et minde fra den tid, da den nu stærkt voksende by var en udpræget sjællandsk landsby.

Ungdomsgården, der formentlig bliver færdig til efteråret, får hvidkalkede mure og rødt eternitskifer tag, og inde i bygningen vil der foruden en række mindre lokaler til de forskellige ungdomsorganisationer blive indrettet et større mødelokale og en fælles kaffe-hyggestue. Muligvis bliver der i den ene fløjs tagetage indrettet lokaler til et fritidshjem.

Den politiske uro, der i hovedstadspressen afspejlede sig ved vittighedstegninger om "De vilde fra Brøndbyerne" mærkede jeg ikke noget til, men en skattesag medførte at kommunesekretæren måtte vige for kommunebogholder Axelsen, og dagen efter kom han over til mig og sagde, at nu skulle der bygges hus.

Det blev min første egentlige byggeopgave som privat arkitekt, og flere fulgte efter.
Også kommunen gav mig opgaver udenfor det rent byplanmæsige. Først ombygning af Brøndbygård i Brøndbyøster til børnehave, siden en udvidelse med en helt ny bygning med flere afdelinger og småbørnsgruppe. Dette byggeri omfattede også opførelse af en helt ny bygning i stedet for de gamle udlænger. Den indeholder mødelokaler, kaffe-hyggestue, teatersal, fritidshjem m.m.

Oprindelig skulle de gamle bygninger have været ombygget, men da man gik igang dermed, viste de sig så dårlige, at jeg måtte omprojektere det hele til nybyggeri, hvilket var noget betænkeligt, for kommunen havde kun fået igangsætningstilladelse til en ombygning.
Det nye hus skulle derfor i det ydre helt ligne de gamle bygninger.
Jeg snød nu, idet jeg sløjfede indkørselsporten, hvilket forbedrede scenen i salen. Brøndbyøsters lokale mand i sognerådet opdagede det først, da tegningerne var blevet godkendt. Han bebrejdede mig det, for det var en pæn gammel port, men måtte indrømme, at nu kunne der klædes om bag scenen.

Dette ret store arkitektarbejde blev først afsluttet længe efter at jeg havde ladet mig ansætte hos Den kommitterede. Tegningerne til Mødelokalerne eller Ungdomsgården, som den vist bliver kaldt, er dateret i 1956.
Jeg fik en ven, arkitekt Jens Sidenius til at hjælpe mig med de mange detailtegninger, som er nødvendige i en sådan opgave.

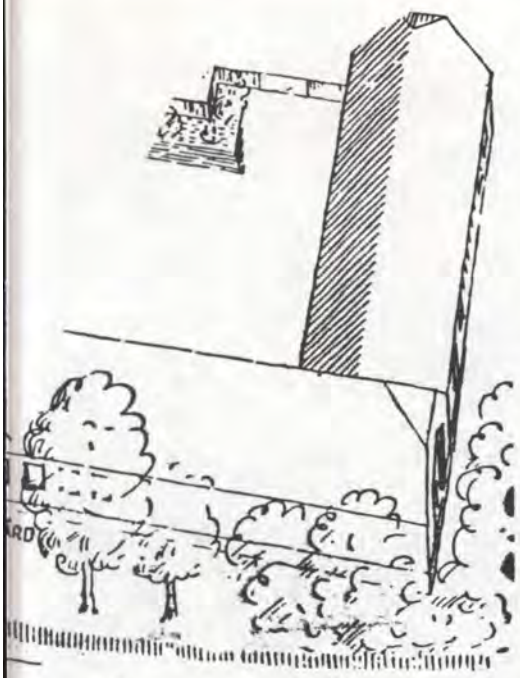

Tilliden til min formåen må have været betydelig. Menighedsrådet bad mig om at projektere en ny kirkegård vest for den gamle ved Brøndbyvester kirke. Jeg lavede dristigt en skitse, men så slap mine kundskaber på det punkt op.

Jeg gik så til min lektor på Kunstakademiet, haarkitekt C. Th. Sørensen, og sammen lagde vi så navn til projektet.
I praksis udførte jeg ikke andet end tegningerne til kirkegårdslågen, men det blev også mit livs vanskeligste opgave som projekterende arkitekt.

Kgl. bygningsinspektør Kai Gottlob kasserede blankt min lille tegning i mål 1:20. Næ, alt skulle tegnes i fuld målestok. Hængsler og lukketøj skulle håndsmedes. Jeg tegnede en hel vinter på den låge, stillede gentagende gange med produktet i Rosenvænget hos Gottlob, og lågen blev naturligvis meget dyere end menighedsrådet havde regnet med. Helt galt gik det, da jeg beregnede mit honorar efter honorarreglernes vist højeste klasse, hvilket Gottlob ikke ville godkende. Jeg fik et uforskammet brev, og svarede med på det nærmeste at kræve satisfaktion, og så trak Gottlob noget i land og jeg nedsatte mit honorarkrav.

PS. Og så var det kun en midlertidig låge!

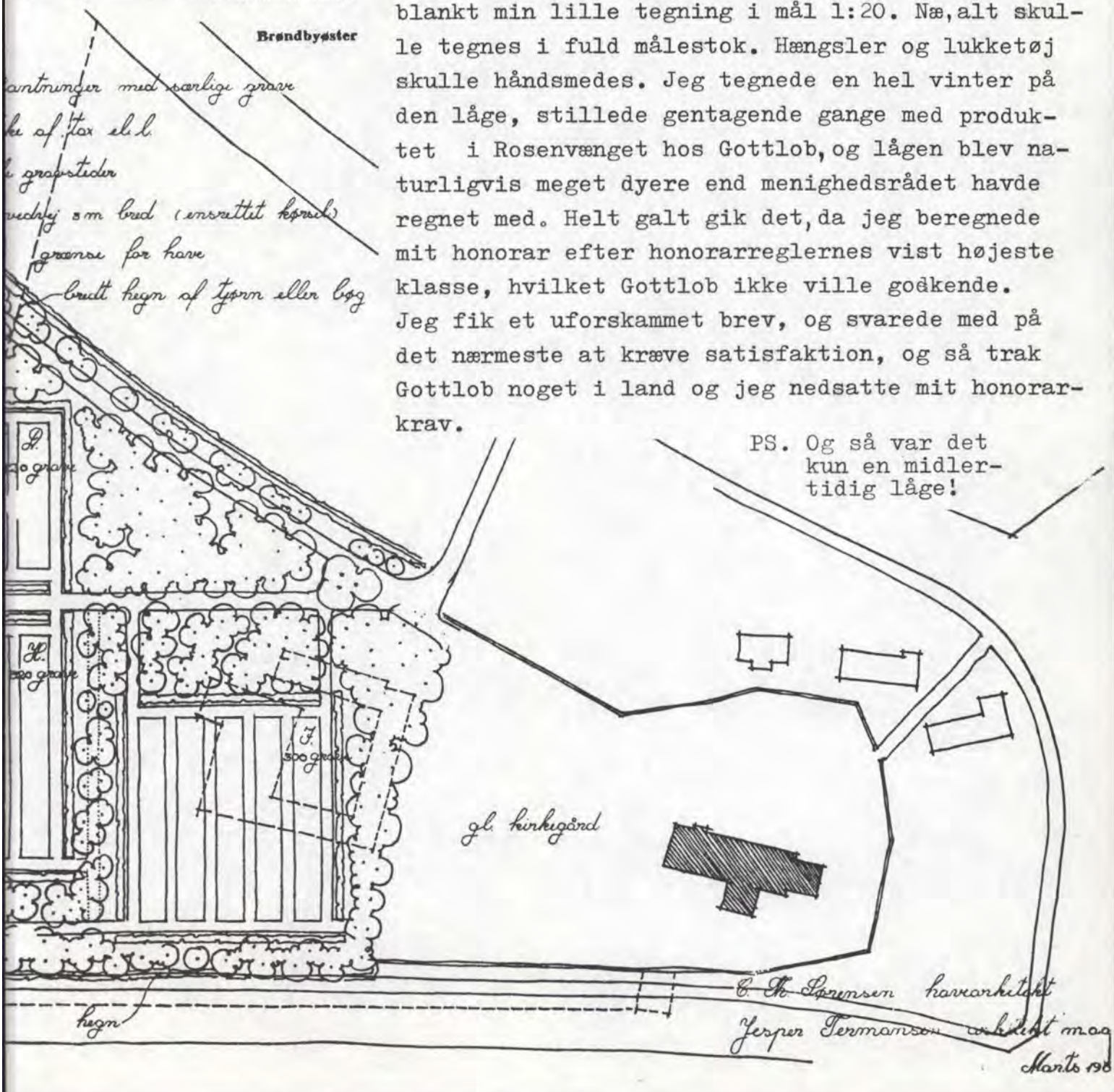

IV.

Om en guldmedaillekonkurrence

og om det svære at blive gift.

Århus Kødby blev ikke den store chance og Brøndbyernes muligheder opgav jeg til fordel for en fremtid hos "Den kommitterede i byplansager".

Nu traf det sig, at Kunstakademiet i juni 1950 udskrev en guldmedaillekonkurrence om "En mineby i Jylland". Den måtte jeg deltage i!

Jeg har den grimme vane at sidde og tegne ved kurser og møder. Et par tegninger kom i tidsskriftet "Byplan". Andre har jeg fundet i notesbøger o.lig.

Forslag „g", første etape, 1:20.000. Nordvest for bydelen: den lille fiskerihavn. Ved den nordligste vej (langs stranden): store havebrugsparceller. Mod sydøst: den første kvartsektor af bycentret.

Et af de ubelønnede forslag („g"), udarbejdet af arkitekt, M.A.A. *Jesper Termansen*, havde en udformning som frister til at omtale også dette forslag lidt nærmere. Termansen har placeret sin by på den nordlige del af terrænnet imellem Skarrehageværket og det nye industriområde. Tiltrods for at dette terræn er lidt mere kuperet end det sydvestlige og det sydøstlige, forekommer denne placering mig at være den bedst motiverede, både under hensyn til tilknytningen til de forudsatte virksomheder og til den kontakt med kysten, som vel kan være naturlig for en havneby. Forfatteren er i sine bestræbelser for at lade terrænformerne komme til udtryk i planen standset ved et temmelig unaturligt vejnet, som ville gøre det unødig vanskeligt at orientere sig i byen. I andre henseender forekommer dispositionerne særdeles fornuftige. Som 1ste etape udbygges det nordvestlige kvarter af byen, som 2den etape det sydvestlige og som 3die etape det sydøstlige. Rækkehusene (flest eenetages) er den dominerende bebyggelsesform. Herudover de tidligere omtalte,

Konferencedeltagere

Fra en særlig aktiv iagttager til konferencen om byplanundervisningen har vi modtaget ovenstående indtryk fra den overordentligt agtværdige forsamling

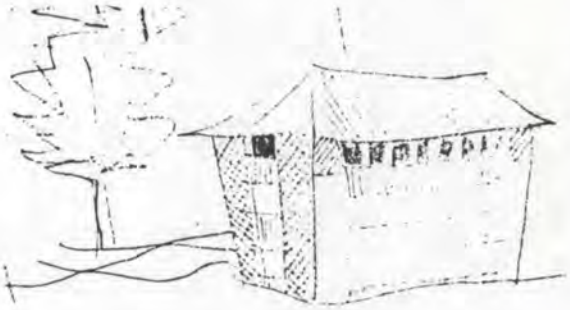

Forslag „g" fuldt udbygget. Det cirkulære bycenter færdigt. Sydøst for dette: arealkrævende institutioner, mod nordøst: mindre virksomheder. Et stort kvarter af havebrugsparceller mod syd.

store havebrugsparceller og nogle få – velplacerede – etagehuse. Straks i 1ste etape tages fat på et bycenter, placeret hvor den nuværende landevej til færgelejet ved øens nordspids skærer en ny vej fra Skarrehage, gennem byen til den nye industrihavn. Efter den sidste udbygning tænkes den nord-sydgående vej forlagt helt øst om byen.

Bycentret er, ligesom i det belønnede projekt, bygget op med en sydlig stribe institutioner, herefter forretningsbebyggelse m. v. omkring hovedstrøget, og endelig en nordlig stribe værkstedsbygninger etc. I sin endelige form skulle bycentrets ret koncentrerede bebyggelse udfylde arealet inden for en cirkulær promenadevej. Arkitektonisk set kunne man vel godt spille på kontrasten mellem nogle opløste, levende boligområder og et mere koncentreret og disciplineret bycenter, men en gennemførelse i praksis af denne tanke kræver unægtelig en overlegen beherskelse af de arkitektoniske virkemidler, og en ganske uelastisk indramning som den foreslåede egner sig vel overhovedet dårligt til centret for en by, hvis fremtidige størrelse man intet sikkert kan sige om.

Små tegninger fra tiden hos "Den kommitterede."

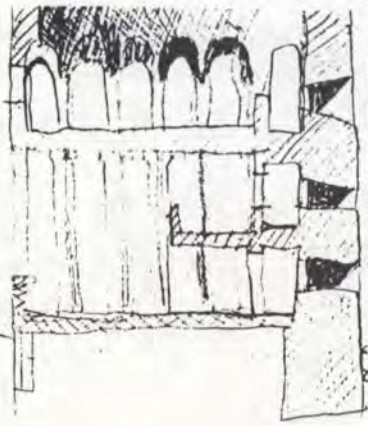

Jeg satte meget ind på den konkurrence, men fyldte alt for mange ufordøjede ideer ind i opgaven.+) Det blev Anne Marie Rubin med et forslag, der ophængt fyldte en trediedel af mit, som fik medaillen. Peter Bredsdorff anmeldte konkurrencen i "Byplan" nr. 13, år 1951, og gjorde meget ud af mit forslag; det var da et plaster på såret. Afsnittet gengives ovenfor i fotokopi.

+)Ligesom i disse erindringer.

Lefvert *Thunstrøm* *Forbat*

Tre foredragsholdere ved byplankursus i Stockholm - tegnet af Jesper Termansen

Kursus i bybygning

Stockholm september 1953

Disse op- og nedture vekslede også i det mere private. Jeg kan ikke nære mig for at afslutte disse erindringer med en noget tragikomisk beretning herom.

I min kvide over mig selv og tidens kvinder gennem gik jeg i tankerne de piger jeg kunne have været gift med, havde jeg haft mere kurage.
De måtte vel nu have førsteret.
Jeg stansede ved en lyslokket pige, som jeg ikke havde hørt om i en årrække.
På folkeregistret oplyste man mig beredvilligt om, at hun befandt sig på en nærmere angiven adresse i "Den dominikanske Republik " på øen Haiti i Vestindien.

Det skærpede min interesse. Den 3 jan. 1950 sendte jeg hende et langt brev, hvori jeg foreslog at vi skulle gifte os.

Der er langt til Caribien, så svaret er først dateret 1 marts, og det indeholder taknemmelighed, men også forbeholdenhed overfor mit forslag.
Jeg droppede tanken.

En aften i Hjortekær fik jeg besøg af den nydelige studine, som Teodor Geiger var kørt videre med fra Fredericia (se under Rom-rejsen) mod Århus.
Med sig havde hun en flok D.I.S.- koryfæer og en dame, der boede i elementbyen og som var ved at blive skilt.

Hun flyttede ind i mit ledige kammer - i al tugt og ære, sådan da!

Men så kom der et nyt brev fra Caribien, hvoraf fremgik at familieplantagen måtte sælges, at hun arbejdede som sygeplejerske på bananselskabets hospital, hvor kun overlægen viste, at hun aldrig før havde sat sine ben på et hospital, og nu ville hun godt tilbage til Danmark, herunder gifte sig med mig.

En glødende brevveksling fulgte. Min søster Helle, der følger med i hvad der foregår i de bedre kredse, havde fra pigens forbindelsen hørt rygter

herom. Hun spurgte mig en dag, om jeg var gået over til "Fjernbesvangring" med pigerne fra Tahiti. Jeg måtte retlede hende med, at Haiti og Tahiti lå så fjernt fra hinanden som det er muligt på jordkloden.

Lige før jul kunne jeg så hente min brevkæreste i Frihavnen. Jeg havde betalt 200 dollar for billetten St. Thomas - København med ØK's m/s"Manchuria".
Men forinden måtte jeg jo have den nu fraskilte dame ud af mit kammer. Hende havde jeg naturligvis ikke omtalt i mine breve.
Det faldt mig - såvel som damen - ikke let, for vi havde egentligt haft det rart sammen.
Jeg havde desuden også betalt en billet for hende. Hun var i rejsebranchen og havde i feriegodtgørelse fået en rejse til Menton, hvor hun stødte til nogle D.I.S.- venner. En af dem, en cand. polit (hvis karakteregenskaber udførligt et beskrevet af den fremtrædende kvindeforfatter, som han har lagt navn til), havde udregnet et system, hvormed de uden held søgte at sprænge spillebanken i Monte Carlo. Uden en øre på lommen og med afslag på konsulatet havde hun telegraferet efter penge, som jeg så efter råd fra min hr. fader sendte til Paris. En gentleman betaler hvad det koster, sagde han.

Jeg havde altså to udestående fordringer på hjemrejser til Danmark, nærmere betegnet Hjortekær. Men billetten fra St. Thomas var unægtelig den dyreste, så jeg havde egentlig ikke noget valg.

Da jeg efter min caribiske brevforlovedes hjemkomst, skulle hente hende hos en kusine på Amager, spurgte hun mig forventningsfuld om det var mig, der havde sendt hende 2o røde roser.

Det var det desværre ikke. Der var ugler i mosen. En fra en af vore hovedbanker til Vestindien udsendt person havde på sin hjemtur med m/s"Manchuria" gjort hende sin opvartning, thi hun var skønt født i "Den dominikanske Republik " og

statsborger såvel der som i Danmark, en særdeles præsentabel nordisk skønhed.

Den første aften i rækkehuset i Hjortekær blev også den sidste. Min skepsis overfor okkulte fænomener ødelagde det hele. Diplomat har jeg aldrig været.

For at rette op på nederlaget, hentede jeg omgående den unge frue, som jeg sidst havde forladt i et lejet værelse, tilbage til rækkehuset og det overskydende kammer, og tilbød øjeblikkeligt ægteskab, hvilket blev mig tilstået - og vi blev gift på Lyngby Rådhus, og levede lykkeligt sammen, sådan da - indtil skilsmissen.

Min lyshårede vestindiske brevveninde blev lige så hurtigt gift med den driftige bankrådssekretær, og de levede sikkert også lykkeligt indtil hun nogle år efter døde.

Vedrørende billetbetalingen blev jeg en dag hos Den kommitterede kaldt over i palæet på den anden side af Det kongelige Teater, hvor min indtil dette tidspunkt ukendte rival tilbød mig, at slå halv skade. Jeg genkendte ham som en fra parallelklassen på Frederiksberg Gymnasium. Dem var der ikke meget ved!

Og prisen for billetten Paris - København, den indgik i det almindelige husholdningsregnskab.

--- 0 ---

Deltagermærke tegnet til Brøndbyernes kommunes årlige skovtur for personalet, 1949.

Efterskrift - der lige så godt kunne have været et forord:
Disse "Erindringer" er foranlediget af Dansk Byplanlaboratoriums Byplanhistoriske Udvalg. Man ønskede noget om Brøndbyerne, men jeg har udvidet opgaven med forhistorien og sidetemaer for at gøre det mere spændende både at skrive og at læse. Illustrationerne er de forhåndenværende, og alle fra det omhandlede tidsrum.

Ribe, d. 10 dec. 1984

Jesper Jørnansen

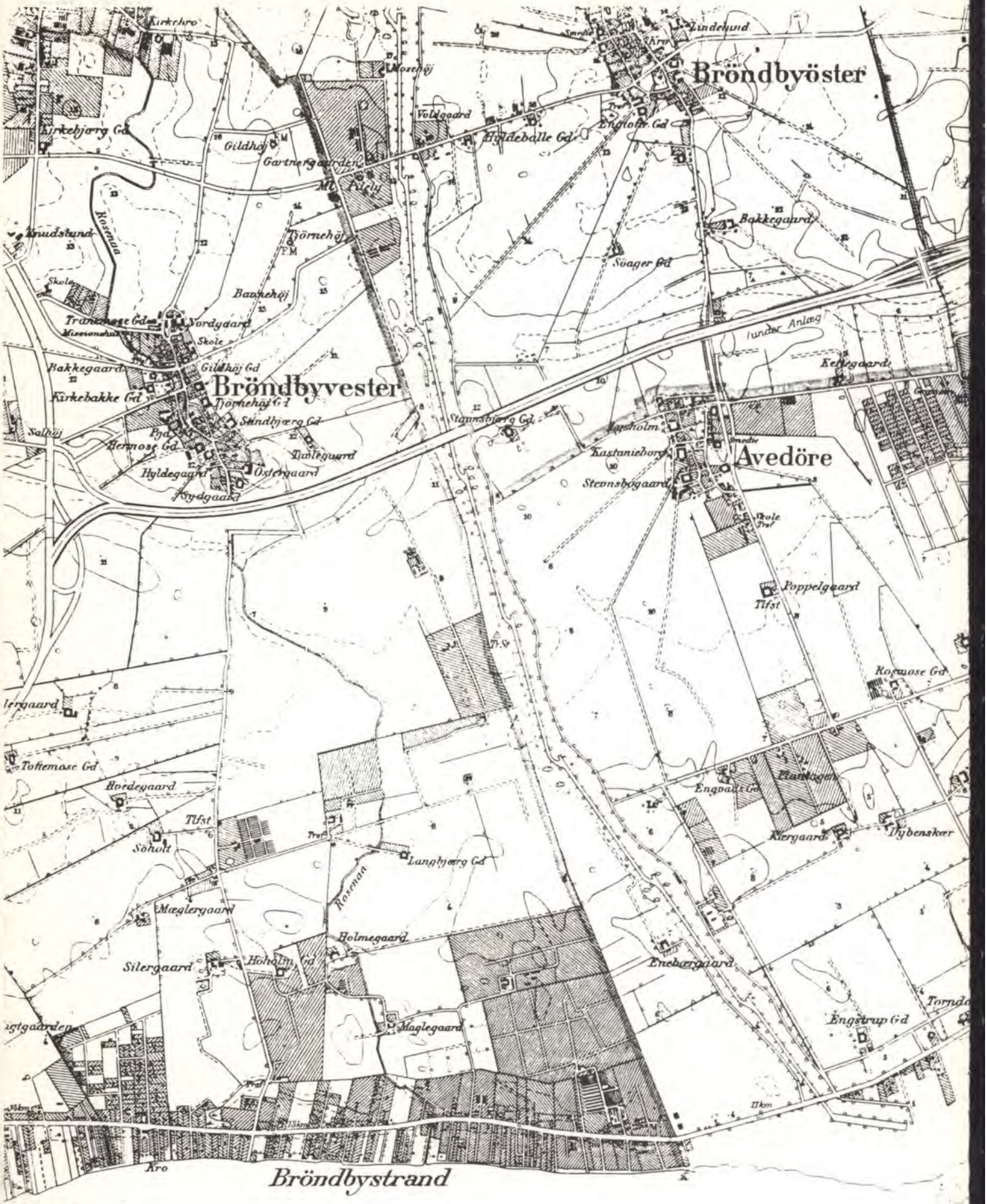
Bröndbyöster
Bröndbyvester
Avedöre
Bröndbystrand
Kirkebjærg Gd
Gildhöj
Gartnergaarden
Hyldeballe Gd
Voldgaard
Bakkegaard
Söager Gd
Tjörnehöj
Bavnehöj
Nordgaard
Skole
Gildhöj Gd
Kirkebakke Gd
Tjörnehöj Gd
Stundbjærg Gd
Hermose Gd
Hyldegaard
Östergaard
Sydgaard
Stavnsbjærg Gd
Kastanieborg
Stevnsbogaard
Poppelgaard
Tlfst
Rosmose Gd
Toftemose Gd
Hoedegaard
Söholt
Langbjærg Gd
Mæglergaard
Holmegaard
Silergaard
Höholm Gd
Maglegaard
Enebærgaard
Engstrup Gd
Dybenskær
Kro
Rosenaa
Under Anlæg

bækstrand